

บทที่ 3

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริง

มาตรา 224 การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

การจะอุทธรณ์ได้หรือไม่นั้น ป.วิ.แพ่ง ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 223 แล้ว มาตรา 223 วางหลักเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ซึ่งหลักใหญ่ ๆ โดยสรุปได้ว่า เรื่องที่จะอุทธรณ์ได้หรือไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ตัวบทกฎหมายว่ามีอะไรห้ามไว้หรือไม่ ถ้าไม่มีข้อกำหนดห้ามหรือไม่มีข้อกำหนดจำกัดก็ย่อมอุทธรณ์ได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงหรือข้อกำหนด

แต่มีบางกรณีกฎหมายไม่ประสงค์จะให้คดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทเล็ก ๆ น้อย ๆ ขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์มากเกินไป โดยเห็นว่าควรจะยุติแค่ศาลชั้นต้นก็พอแล้ว ถ้าหากปล่อยให้คดีเหล่านี้ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์โดยไม่จำกัดแล้ว จะเป็นเหตุทำให้คดีค้างพิจารณาในศาลอุทธรณ์ อันทำให้คดีกรงโรงรศาล และเพื่อจะให้ศาลยุติธรรมได้มีโอกาสประสิทธิภาพ ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างเหมาะสมและรวดเร็ว กฎหมายจึงบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์คดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อยดังกล่าวไว้ในมาตรา 224 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินสองหมื่นบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ หรือได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองเช่นนั้น ต้องได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลผู้มียอำนาจแล้วแต่กรณี

บทบัญญัติในวรรคก่อนมิให้ใช้บังคับในคดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยลูกข้อนั้นไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล หรือสิทธิในครอบครัว และคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เว้นแต่ในคดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อันมีทุนทรัพย์ไม่เกินสองหมื่นบาท หรือคดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์ อันมีค่าเช่าในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสองพันบาท หรือคดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งในขณะยื่นคำฟ้องอาจให้

เข้าได้ไม่เกินเดือนละสองพันบาท และจำเลยมิได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์หรือ มิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย”

ข้อสังเกตเบื้องต้น

ก่อนที่จะศึกษามาตรา 224 ควรสังเกตด้วยว่า มาตรา 224 นี้เป็นบทบัญญัติว่าด้วย

- (1) การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง
- (2) ห้ามผู้ที่เป็น “คู่ความ” ในคดีเท่านั้นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้

เปรียบเทียบกับมาตรา 223

ถ้าเปรียบเทียบกับมาตรา 223 ซึ่งมาตรา 223 ไม่มีข้อห้าม “คู่ความ” เพราะฉะนั้นใครก็ตามจะเป็นคู่ความก็ดี หรือจะเป็นบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความแต่มีส่วนได้เสียในคดีแล้ว สามารถอุทธรณ์ตามมาตรา 223 ได้

แต่มาตรา 224 ห้ามเฉพาะคู่ความ ถ้าใครมิใช่คู่ความก็ไม่อยู่ในข้อห้ามของมาตรา 224

สรุปมาตรา 224

มาตรา 224 ไม่ใช้กับผู้ที่ไม่เป็นคู่ความ คือไม่ใช่บังคับเขา และใช้ห้ามหรือจำกัดเฉพาะ การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น สำหรับปัญหาข้อกฎหมายไม่มีอะไรห้าม จึงอุทธรณ์ได้ **ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย**

อะไรคือปัญหาข้อเท็จจริง หรืออะไรคือปัญหาข้อกฎหมาย?

เจ้าพระยาศรัทธธรรมวิเทศ ให้คำอธิบายว่า “ปัญหาข้อกฎหมาย” คือ ข้อแย้งกันในการ แปลกฎหมายอันเป็นจารีตธรรมประเพณี หรือประมวลธรรม หรือคู่ความต่างกล่าวอ้างอิงว่าอีก ฝ่ายหนึ่งทำฝ่าฝืนจีนผิดบทกฎหมายก็ดี หรือกล่าวว่าโจทก์มาฟ้องผิดศาลกระทรวงดวงอาณานาศาล ก็ดี หรือเนื่องด้วยการแปลสัญญาที่ดี ดังนี้จัดเข้าเป็นปัญหาข้อกฎหมายหรือประเด็นหาหรือบท”

ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ได้แก่ ข้อแย้งที่เป็นมูลกรณีหรือมูลเหตุซึ่งให้บังเกิดขึ้น เช่น เป็นความกันในเรื่องกู้ยืมเงิน ข้อแย้งที่ว่าได้ยืมเงินเขามาจริงหรือไม่⁽¹⁾

พระยาอิศรภักดีธรรมวิเทศ ให้คำอธิบายว่า หลักสำคัญที่จะวินิจฉัยว่า ปัญหาอันหนึ่ง จะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายต้องรู้ว่าปัญหานั้นจะตอบได้โดยต้องดูด้วยกฎหมาย

(1) เจ้าพระยาศรัทธธรรมวิเทศ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพิจารณาคำพยานหลักฐาน โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี 2458

หรือไม่ ถ้าต้องอาศัยคู่ควบทกฏหมาย จึงจะตอบปัญหานั้นได้ ปัญหานั้นเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ที่กฎหมายลักษณะพยานเรียกปัญหาข้อกฎหมายว่าประเด็นหรือบทนั้นเป็นการถูกต้อง เพราะ เหตุว่าปัญหาข้อกฎหมายต้องหรือตัวบทก่อนจึงจะวินิจฉัยได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับปัญหาข้อเท็จจริง ไม่ต้องหรือตัวบทก็วินิจฉัยได้⁽¹⁾

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ให้แนวเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ดังนี้

ก. ปัญหาข้อกฎหมาย

- (1) ปัญหาที่เกี่ยวกับการตีความกฎหมาย
- (2) ปัญหาที่เกี่ยวกับการตีความคำพิพากษา คำคู่ความ นิติกรรมสัญญา และเอกสาร

ข. ปัญหาข้อเท็จจริง

- (1) ปัญหาที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในคดี
- (2) ปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลตามรูปคดี⁽²⁾

หลักพิจารณาเบื้องต้น

ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะวิธีสังเกตหรือจะเรียกว่าพิจารณา หรือจะดูอย่างไรจึงจะรู้ว่า เป็นปัญหาข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายง่าย ๆ ดังนี้ ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พฤติการณ์แห่งคดีหรือความเป็นจริงในคดีที่พิพาทกันนั้นมีอยู่อย่างไร หรือเป็นอย่างไรกันแน่ ที่คู่ความโต้แย้งกันว่าความจริงเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ ที่แท้จริงเป็นประการใด ไม่ต้องดูกฎหมาย ก็สามารถรู้หรือวินิจฉัยได้ ตัวอย่างเช่น

ก่อน ป.พ.พ. มาตรา 38 ถูกยกเลิก ภริยาทำนิติกรรมต้องได้รับความยินยอมจากสามี มิฉะนั้นนิติกรรมจะเป็นโมฆะ ถ้าภริยาทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกโดยไม่ได้รับความยินยอม สามีไปฟ้องทำลายนิติกรรมที่ภริยาทำต่อบุคคลภายนอก อ้างว่าภริยาทำนิติกรรม เช่น ขายที่ดิน หรือทรัพย์สินโดยไม่ได้รับความยินยอมจากสามี ขอให้ศาลเพิกถอนทำลายนิติกรรม ซึ่งภริยาของตนทำไว้กับคนอื่น ถ้าจำเลยต่อสู้ว่าเรื่องนี้สามีหญิงได้ให้ความยินยอมและนิติกรรมสมบูรณ์แล้ว บอกล้างไม่ได้ ดังนี้ประเด็นของเรื่องก็มีว่า นิติกรรมนี้สามีได้ให้ความยินยอมหรือไม่ การ

(1) พระยาอิศรภักดีธรรมวิเทศ. คำอธิบายปัญหาข้อกฎหมายปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อดุลพินิจ โรงพิมพ์ กรุงเทพมหานคร 2480 หน้า 2-3

(2) ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบาย ป.วิ.แพ่ง มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2517 หน้า 64-65

ให้ความยินยอมหรือไม่ยินยอมนี้ คือ ปัญหาข้อเท็จจริง เพราะเราไม่ต้องดูด้วยทกกฎหมายก็รู้ได้ว่าสามียินยอมหรือไม่ยินยอม ดังนี้เป็นต้น

หรืออย่างเช่นกรณีคนที่รั่วรายมีที่ดินมาก ๆ ทิ้งไว้ตามต่างจังหวัด แล้วไม่ค่อยได้ดูแล ก็มีชาวบ้านเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ ถ้าเป็นที่ดินมีโฉนด และผู้ครอบครองอยู่จนครบ 10 ปี โดยปกติตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382 กฎหมายถือว่า บุคคลที่ได้ครอบครองที่ดินของผู้อื่นโดยสงบเปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของที่ดินนั้น เมื่อครบ 10 ปี ผู้นั้นก็จะได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ สมมติว่า ข.เข้าไปอยู่แล้วได้กรรมสิทธิ์ที่ดินโดยปรปักษ์ ถ้านาย ก. ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินฟ้องขับไล่ให้ออกจากที่ดิน คือเคยบอกให้ออกจากที่ดินแล้วก็ไม่ยอมออกจึงมาฟ้องขับไล่ นาย ข.สู้ว่าเขาได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้แล้ว เพราะเขาได้ครอบครองที่ดินมาโดยสงบเปิดเผย และด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ เป็นเวลานานติดต่อกันมาถึง 10 ปีแล้ว ดังนี้การที่นาย ข.อ้างว่าได้ครอบครองที่ดินนานถึง 10 ปีจนได้กรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์นั้น ปัญหาว่า นาย ข. ได้เข้าไปครอบครองที่ดินจริงหรือไม่ และเข้าไปครอบครองครบ 10 ปีหรือยัง ก็เป็นปัญหาข้อเท็จจริง เพราะไม่ต้องดูกฎหมายก็สามารถรู้ได้ว่าเขาเข้าไปครอบครองที่ดินจริงหรือไม่ ถามหรือหาพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยไม่ต้องดูด้วยทกกฎหมาย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 266/2483 ครอบครองหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 727/2483 ประพฤติผิดสัญญาหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 498-9/2509 ขาดนัดโดยจงใจหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1093/2509 ที่พิพาทเป็นของจำเลยซื้อมาเป็นคนละแปลงกับที่จำเลยรับซื้อฝากหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1055/2517 ปัญหาว่าโจทก์ถูกแย่งการครอบครองเมื่อไหร่ อันจะทำให้โจทก์มีสิทธิฟ้องคดีเอาคืน ซึ่งการครอบครองที่พิพาทได้หรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

ส่วนปัญหาข้อกฎหมาย สรุปร่าง ๆ ว่าเรื่องใดต้องดูกฎหมายเสียก่อนจึงจะวินิจฉัยได้ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น

• ปู่ฟ้องปลาว่ากู้เงิน 10,000 บาทแล้วไม่ใช้ ปลาลปฏิเสธว่าไม่เคยกู้ เช่นนี้ ประเด็นที่ว่า ปลากู้เงินปูจริงหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนประเด็นที่ว่า จะฟ้องต่อศาลได้หรือไม่ นั้น เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เพราะจะต้องดูกฎหมายก่อนจึงจะวินิจฉัยได้ว่ากฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการจะฟ้องคดีกู้เงินต้องมีหลักฐานอย่างไร ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 495/2478 ศาลชั้นต้นฟังพยานผิดจากหลักฐานในสำนวนหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 519/2478 ศาลชั้นต้นตัดสินนอกคำขอหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2478 ประเด็นหน้าที่นำสืบตกแก่ฝ่ายใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 860/2478 การแปลรายงานพิจารณาของศาลมีพยานหลักฐานสนับสนุนหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 551-553/2480 ข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์ได้รับโอนที่ดินมาและกระทำแก่ที่ดินนั้นถือว่าเป็นการครอบครองตามกฎหมายได้หรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 952/2482 การตีความในคำฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 572/2484 สัญญาขายพิพาทเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 142/2492 การตีความข้อตกลงแห่งสัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1215/2510 คู่ความตกลงทำกันสืบพยานคนกลางไว้แล้ว ฝ่ายหนึ่งขอลอนคำทำ ขอดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้หรือไม่

ข้อสังเกต

(1) มาตรา 224 จำกัดในเรื่องอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คือ ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 20,000 บาท (ให้สังเกตด้วยว่า ถ้าราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท 20,000 บาทพอดี ก็ยังต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เพราะตัวบทใช้คำว่า “ไม่เกิน” 20,000 บาท จึงต้องห้าม ถ้าเกิน 20,000 บาท เช่น 20.001 บาท ดังนี้ ไม่ต้องห้าม) หรือในคดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์มีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินสองหมื่นบาท หรือคดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าหรือผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท คดีเหล่านี้ห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่จะไปเข้าข้อยกเว้นของแต่ละตอน ซึ่งจะกล่าวต่อไป

(2) มาตรฐานบัญญัติชัดว่า ห้ามคู่ความ เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีใช้คู่ความย่อมไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ เช่น

ศาลชั้นต้นพิพากษาขับไล่จำเลยและบริวาร โจทก์ได้ขอให้บังคับแก่นายแดงโดยอ้างว่า นายแดงเป็นบริวารของจำเลย นายแดงโต้เถียงว่าตนไม่ใช่บริวารของจำเลย (เช่นอ้างว่าเป็นผู้เช่าช่วงจากจำเลย) ศาลชั้นต้นได้สวนแล้ววินิจฉัยว่า แดงเป็นบริวารของจำเลย ดังนี้ แดงย่อมอุทธรณ์ได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรฐานี้ เพราะแดงมิใช่คู่ความในคดีฟ้องขับไล่นั้น

ความหมายของคำว่า “คู่ความ”

มีปัญหาว่า คู่ความคือใคร?

คู่ความ มีคำวิเคราะห์ศัพท์อยู่แล้วในมาตรา 1(11) อาจหมายถึงโจทก์หรือจำเลยหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนโจทก์, จำเลยและรวมถึงทนายความด้วย

มาตรา 224 แยกออกเพื่อให้ง่ายต่อความจำและเข้าใจได้ดังนี้

1. หลัก (ห้ามอุทธรณ์) คือในคดีที่ราคาทรัพย์สินที่พิพาท หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 20,000 บาท

2. ข้อยกเว้นของหลัก 1 แม้ราคาทรัพย์สินที่พิพาท หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทจะไม่เกิน 20,000 บาท แต่ถ้ามีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ก็สามารถอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ คือ

- (1) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ หรือ
- (2) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์

ได้ หรือ

- (3) อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคทำหนังสืออนุญาตให้อุทธรณ์ได้

3. ข้อยกเว้นข้อ 2 คดีเหล่านี้อุทธรณ์ได้ แม้ไม่เข้าข้อยกเว้นตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 2 ก็ตาม ได้แก่

- (1) คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีไม่มีทุนทรัพย์)
- (2) คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว
- (3) คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

4. ข้อยกเว้นข้อ 3 คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ต่อไปนี้ อุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้

- (1) ฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อันมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท
- (2) ฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นฟ้องไม่เกิน

เดือนละ 2,000 บาท

- (3) ฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งในขณะยื่นคำฟ้องอาจให้เช่าได้

ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท

5. ข้อยกเว้นข้อ 4 คดีตาม 4 จะอุทธรณ์ได้เมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้.-

- (1) จำเลยกล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือ
- (2) จำเลยได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรือ

อาศัย

แผนผัง ม.224

หลัก คดีต้องห้ามอุทธรณ์

1. คดีที่ราคาทรัพย์สินที่พิพาท หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท ไม่เกิน 20,000 บาท
2. คดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาทและจำเลยมิได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย
3. คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาทและจำเลยมิได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย
4. คดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งในขณะยื่นคำฟ้องอาจให้เช่าได้เดือนละไม่เกิน 2,000 บาทและจำเลยมิได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย

ข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ เมื่อ

- (ก) จำเลยได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือ
- (ข) จำเลยยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย

หรือ

ข้อยกเว้น (ใช้ได้ทุกคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ เมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ให้อุทธรณ์ได้)

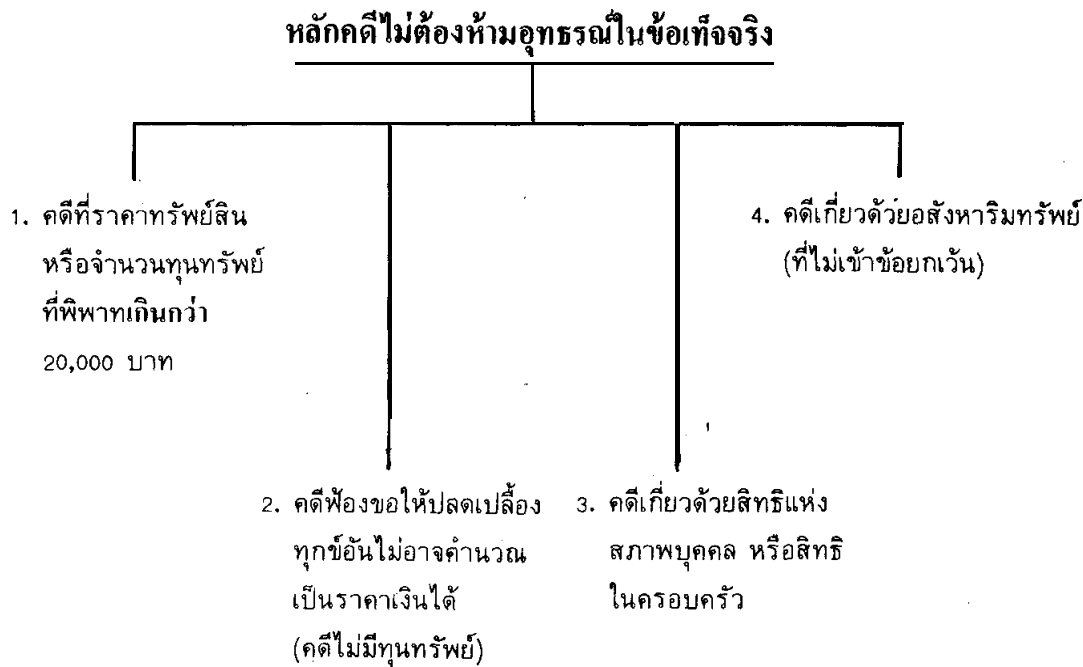
1. เมื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ หรือ
2. เมื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือ
3. เมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือให้อุทธรณ์ได้จากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษามภาค

สรุป มาตรา 224 ให้ง่ายต่อการจำ

เมื่อนำคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงมารวมไว้เป็นหมู่เดียวกันแล้ว ที่เหลือจะเป็นคดีไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงดังนี้

1. คดีที่พิพาทกันในเรื่องทรัพย์สินซึ่งมีราคาหรือจำนวนทุนทรัพย์เกินกว่า 20,000 บาท
2. คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีไม่มีทุนทรัพย์)
3. คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว
4. คดีเกี่ยวกับขอสงฆ์หรือขอรับอุปสมบท

เพื่อให้ง่ายต่อการจำและการทำความเข้าใจในเรื่องนี้ หากทำเป็นแผนผังจะได้ดังนี้

(1) ในคดีที่ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทเกินกว่า 20,000 บาท

คดีที่คู่ความถูกจำกัดสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรฐานนี้ได้แก่คดีที่ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 20,000 บาท ถ้าราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์นั้นเกิน 20,000 บาทแล้ว ย่อมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้

ความหมายของคำว่า “ราคาทรัพย์สิน” กับ “จำนวนทุนทรัพย์”

ปัญหา คำว่า “ราคาทรัพย์สินที่พิพาท” หรือ “จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท” มีความหมายว่าอย่างไร?

ราคาทรัพย์สิน มีความหมายว่า ราคาของทรัพย์ (ที่พิพาท) นั้น เช่น พิพาทกันในเรื่อง แหวนเพชรวงหนึ่ง หรือรถยนต์คันหนึ่งว่าเป็นของโจทก์หรือของจำเลย แหวนเพชรก็ดี รถยนต์ก็ดี ได้ชื่อว่าเป็นทรัพย์สินที่พิพาท ในการจะอุทธรณ์ได้หรือไม่ ให้ดูราคาทรัพย์สินนี้ว่ามีราคา มากน้อยเพียงใด ถ้าราคาไม่เกิน 20,000 บาท หรือ 20,000 บาทพอดีย่อมอุทธรณ์ข้อเท็จจริง ไม่ได้ แต่ถ้าเกินกว่า 20,000 บาท ย่อมอุทธรณ์ได้

ส่วนจำนวนทุนทรัพย์ มีความหมายกว้างกว่าคำว่า “ราคาทรัพย์สิน” ราคาทรัพย์สิน จะเป็นทุนทรัพย์เสมอ แต่คำว่าจำนวนทุนทรัพย์มิใช่ราคาทรัพย์สินเสมอไป จำนวนทุนทรัพย์ อาจหมายถึงราคาทรัพย์สินรวมค่าเสียหายด้วยก็ย่อมได้ เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขโมยกระป๋อง ของโจทก์ไปฆ่าเอาเนื้อ ซึ่งเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ แล้วเรียกให้ใช้ราคากระป๋อง นอกจาก นั้นยังเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่โจทก์ไม่มีกระป๋องไถนา ต้องไปเช่ากระป๋องผู้อื่น มาไถนา ดังนี้ ราคาทรัพย์ (กระป๋อง) รวมกับค่าเสียหายที่ต้องไปเช่ากระป๋องผู้อื่นคือจำนวน ทุนทรัพย์ในคดี เป็นต้น หรือในกรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำละเมิดขับรถชนรถยนต์ของโจทก์ เสียหายจนตัวโจทก์ได้รับบาดเจ็บ ต้องเสียค่าซ่อมรถยนต์ 8,000 บาท ค่ารักษาพยาบาล 3,000 บาท ขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนรวม 11,000 บาท ค่าสินไหมทดแทนนี้เป็นจำนวน ทุนทรัพย์ในคดีคู่กัน

ในทางปฏิบัติ ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทนั้นเรียกกันอย่างย่อ ๆ ว่า “ทุนทรัพย์ในคดี”

คดีที่คู่ความพิพาทกันเกี่ยวกับราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ หรือที่เรียกว่า คดีมี ทุนทรัพย์ ในทางกฎหมายเรียกว่า คดีที่มีค่าขอให้ปลดปล่อยทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (ต่อไปในคำบรรยายนี้ คำว่า คดีปลดปล่อยทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ จะใช้คำว่า คดี

มีทุนทรัพย์แทน ให้นักศึกษาเข้าใจว่าความหมายเหมือนกัน) ตัวอย่างคดีมีทุนทรัพย์ที่พบเห็นเสมอ ๆ เช่น คดีที่พิพาทกันในเรื่องกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สิน อาทิเช่น เรียกทรัพย์คืน, เรียกเงินกู้คืน, ฟ้องเกี่ยวกับค่าจ้างเนื่องจากผิดสัญญาต่าง ๆ เช่น จ้างแรงงาน, จ้างทำของ, รับขน, ฟ้องผิดสัญญา, ละเมิด เป็นต้น ในทางปฏิบัติในแบบคำฟ้องของศาลจะมีข้อความระบุจำนวนทุนทรัพย์เอาไว้ เพราะฉะนั้น หากราคาหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 20,000 บาท คู่ความย่อมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้

เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องทุนทรัพย์ที่จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้หรือไม่ นั้น อาจมีนักศึกษาบางท่านเกิดข้อสงสัยว่าจะถือเอาทุนทรัพย์ของศาลใดเป็นเกณฑ์พิจารณาว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่ เช่นในศาลชั้นต้นโจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจำนวน 30,000 บาท ในเรื่องละเมิด ซึ่งจำเลยขั้บรรณชนโจทก์ ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ได้รับชดใช้เพียง 25,000 บาท โจทก์ไม่พอใจจะอุทธรณ์ให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้อีก 5,000 บาท ดังนี้จะทำได้หรือไม่

เรื่องนี้มีปัญหาว่าจะเอาทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นในขณะเริ่มคดี คือขณะยื่นคำฟ้องเป็นเกณฑ์ หรือจะเอาทุนทรัพย์ขณะยื่นอุทธรณ์ (5,000 บาท) เป็นเกณฑ์ ถ้าเอาทุนทรัพย์ในขณะยื่นฟ้องเป็นเกณฑ์ ทุนทรัพย์ 30,000 บาทย่อมเกิน 20,000 บาท ก็อุทธรณ์ได้ ถ้าถือเอาทุนทรัพย์ชั้นยื่นอุทธรณ์ 5,000 บาทเป็นเกณฑ์ย่อมอุทธรณ์ไม่ได้ เพราะทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท ในกรณีเช่นนี้ให้ถือหลักว่าเอาทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นเป็นเกณฑ์ เพราะฉะนั้น ถ้าทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นเกิน 20,000 บาทแล้วก็สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ แม้อันศาลชั้นต้นจะพิพากษาให้ไม่ถึง 30,000 บาทตามที่เรียกร้องไปก็ตาม ซึ่งตามอุทธรณ์ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์เพียง 25,000 บาท โจทก์ก็ยังมีสิทธิอุทธรณ์ขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้โจทก์อีก 5,000 บาทได้ และในขณะเดียวกันทางด้านจำเลยซึ่งถูกศาลชั้นต้นพิพากษาว่าต้องใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ 25,000 บาทนั้น ตัวจำเลยก็อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงว่าไม่ได้ทำละเมิด และคนไม่ควรจะต้องชดใช้ค่าเสียหายเลยก็ได้ เพราะเหตุว่าทุนทรัพย์เกิน 20,000 บาทเสียแล้ว จึงไม่ต้องห้าม แต่ถ้าทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นไม่เกิน 20,000 บาทแล้ว ย่อมต้องห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้เลย (เว้นแต่จะไปเข้าข้อยกเว้นของมาตรา 224)

สรุป

หลัก ต้องถือเอาราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นเป็นเกณฑ์ในเรื่องนี้มีคำสั่งคำร้องที่ 421/2498 และฎีกาที่ 1122/2507, 1948/2520 วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้ว

ปัญหาต่อไปว่า ถ้าในตอนเริ่มฟ้องตั้งทุนทรัพย์ไว้ไม่เกิน 20,000 บาท ซึ่งเป็นคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ต่อมาจึงขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงทุนทรัพย์ให้สูงขึ้นกว่าเดิม หรือลดลงกว่าเดิม ดังนี้จะถือเอาทุนทรัพย์ใดเป็นเกณฑ์

ตัวอย่าง เช่น เดิมยื่นฟ้องว่าจำเลยขับรถชนโจทก์โดยละเมิด เรียกค่าซ่อมรถยนต์ ค่ารักษาพยาบาล และค่าขาดรายได้ รวมเป็นทุนทรัพย์ 15,000 บาท ปรากฏว่า เมื่อยื่นคำฟ้องไปแล้ว 2 วัน มานึกได้ภายหลังว่าในขณะที่ถูกรถชนนั้น ทรัพย์สินที่ติดตัว เช่น เงิน, นาฬิกา, แหวน ฯลฯ ได้หายไปด้วย โดยตอนแรกโจทก์คิดว่าในขณะที่สลบไม่ได้สินนั้นเพื่อนฝูงคงจะเก็บรักษาไว้ให้ มาทราบภายหลังว่าไม่มีใครเก็บไว้ให้ ก่อนที่ศาลจะชี้ 2 สถาน โจทก์จึงขอเพิ่มทุนทรัพย์จากเดิมอีก 6,000 บาท ดังนี้จะถือทุนทรัพย์ 15,000 บาท หรือ 21,000 บาท เป็นเกณฑ์พิจารณาว่าคดีจะต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่

หลัก ในกรณีเช่นนี้ต้องถือเอาทุนทรัพย์ที่แก้ไขแล้วเป็นเกณฑ์ เพราะฉะนั้น เมื่อคดีมีการแก้ไขเพิ่มทุนทรัพย์ ต้องถือว่าคดีนี้ทุนทรัพย์ 21,000 บาท จึงเกิดสิทธิในการที่จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ในทางตรงกันข้ามถ้ายื่นฟ้องไปแล้ว สมมติว่าตั้งทุนทรัพย์ไป 21,000 บาท และข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังว่าขณะโจทก์สลบไปนั้นเพื่อนฝูงเก็บทรัพย์สินดังกล่าวไว้ให้และนำมาคืนแล้ว โจทก์จึงสละประเด็นค่าทรัพย์สินหาย 6,000 บาท ดังนี้จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในคดีคงเหลือ 15,000 บาท ซึ่งไม่เกิน 20,000 บาท จึงต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ดังนั้นถ้ามีการขอเพิ่มก็ต้องเอาส่วนที่เพิ่มแล้วเป็นเกณฑ์ ถ้าลดก็ต้องเอาส่วนที่ลดแล้วเป็นเกณฑ์

(2) คดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้หรือที่เรียกว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ย่อมไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

หมายเหตุ

ในชั้นเดิมฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ถือว่าเป็นคดีมโนสาเร่ อันเป็นคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง และเป็นคดีที่ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้

ต่อมาได้เปลี่ยนหลักการใหม่ โดยเห็นว่าคดีขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ หรือคดีไม่มีทุนทรัพย์เป็นคดีมีความสำคัญ เพราะกระทบกระเทือนถึงทรัพย์สินและฐานะของบุคคล บางคดีเกี่ยวกับประโยชน์ได้เสียของคู่ความอย่างมาก จึงได้แก้ไขกฎหมาย

คือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ป.วิ.แพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499 เปลี่ยนหลักการเดิมที่มองเงินเป็นสำคัญ โดยเดิมคิดว่าคดีมีเงินหรือไม่ จึงบัญญัติให้คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้เป็นคดีมีเงินหรือไม่ ตามหลักการใหม่ให้ดูผลที่กระทบกระเทือน จึงบัญญัติว่าคดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้เป็นคดีสามัญไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริง และผู้พิพากษานายเดียวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา

การวินิจฉัยว่า อย่างไรจึงจะถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ หรือไม่มีทุนทรัพย์

คดีมีทุนทรัพย์ หรือคดีไม่มีทุนทรัพย์ หมายถึงคดีอย่างไรจะพิจารณาอย่างไร หรือมีสิ่งใดเป็นข้อสังเกตให้รู้ว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือคดีไม่มีทุนทรัพย์?

ปัญหาว่าคดีอย่างไรถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ อย่างไรถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์นั้น ไม่มีบัญญัติคำวิเคราะห์ศัพท์หรือนิยามไว้ในตัวบทกฎหมาย คงมีแต่ความเห็นของนักกฎหมายบางคน และคำอธิบายของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายบางท่าน ได้ให้คำอธิบายว่า “คดีที่มีค่าขอปลดเปลื้องทุกข์คำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้หรือไม่ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 150, 189 (1) (3), 248 กับตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้ หมายถึงคดีอย่างไรนั้น เป็นการยากที่จะวางหลัก เพราะการคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้หรือไม่ คออะไรก็จะคำนวณเป็นเงินได้แทบทั้งสิ้น แม้ถูกตีหัวเจ็บ หรือถูกด่า ก็ยังเรียกค่าเสียหายเป็นเงินได้ ตลอดจนความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินก็ยังเรียกค่าเสียหายเป็นเงินได้ (ป.พ.พ.มาตรา 446) จะดูคำอธิบายหรือวิเคราะห์ศัพท์ในกฎหมายก็ไม่มี แต่ความจริงไม่ต้องไปดูคำอธิบายที่ไหนอื่น เพราะในมาตรา 150 และมาตราอื่น ๆ ในเรื่องนี้ก็ได้อธิบายไว้ในตัวให้เข้าใจได้แล้ว คือได้เขียนไว้ว่าให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาท ข้อความตอนนี้องเองที่ให้ความเข้าใจได้ว่าที่คำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ก็คือทุนทรัพย์ที่เรียกร้องอย่างหนึ่งกับราคาทรัพย์สินที่พิพาทอีกอย่างหนึ่งเท่านั้น การที่จะพิจารณานอกไปจากนี้ย่อมเป็นการเดาหรือเป็นความเข้าใจนอกกฎหมายหาหลักเกณฑ์มิได้

ทุนทรัพย์ที่เรียกร้องก็คือ เรียกทรัพย์ การเรียกทรัพย์ก็คือการเรียกกรรมสิทธิ์หรือสิทธิอย่างอื่นที่มีราคาเป็นเงิน เช่น เรียกหนี้เงิน หรือค่าเสียหายเป็นเงิน หรือเรียกให้ออกรรมสิทธิ์หรือการครอบครองอย่างเจ้าของ เช่น สิทธิครอบครองที่ดินมือเปล่า

ส่วนราคาทรัพย์สินที่พิพาท หมายถึง การพิพาทกรรมสิทธิ์กัน หรือพิพาทสิทธิครอบครองหรือสิทธิอื่น ๆ อันเป็นทรัพย์สินซึ่งมีราคาและถือเอาได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 99 คือพิพาทกันในความเป็นเจ้าของสิทธิที่ตีราคาได้ เช่น ฟ้องขับไล่ จำเลยต่อสู้กรรมสิทธิ์เป็นต้น⁽¹⁾

ท่านอาจารย์สอาด นาวิเจริญ ได้ให้หลักในการพิจารณาว่าคดีใด จะถือเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่ ดังนี้

“ถ้าเรียกทรัพย์สินใดมาเป็นของโจทก์ โดยโจทก์มิได้เป็นเจ้าของอยู่ในเวลาฟ้องแล้ว เป็นคดีมีทุนทรัพย์ตามราคาทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง

ถ้าโจทก์เป็นเจ้าของทรัพย์สินแล้ว แต่ต้องเรียกจากจำเลยเพราะเหตุใดก็ตาม เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เว้นแต่จำเลยต่อสู้กรรมสิทธิ์เป็นการพิพาทในทรัพย์สิน จึงมีทุนทรัพย์ตามราคาทรัพย์สินที่พิพาท”⁽²⁾

ศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน ได้ให้หลักการพิจารณาว่า คดีใดจะมีทุนทรัพย์หรือไม่ ให้พิจารณาดังนี้

คดีใดที่โจทก์ฟ้องแล้วตัวโจทก์ได้อะไรมาซึ่งมีราคาเป็นเงินได้ ถือเป็นคดีที่ขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ แต่ถ้าฟ้องแล้วไม่ได้อะไรมา ก็ถือว่าเป็นคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้⁽³⁾

ตัวอย่างคำพิพากษาศฎีกาที่ถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศฎีกาที่ 951-952/2482

ฟ้องขอให้จำกัดสิทธิหรือห้ามใช้เครื่องหมายการค้า เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เพราะไม่ได้เรียกร้องทุนทรัพย์ และมีได้พิพาทกรรมสิทธิ์ เป็นแต่ไม่ให้ใช้สิทธิไม่ใช่พิพาทว่าใครเป็นเจ้าของสิทธิ

(1) อ.สอาด นาวิเจริญ, บันทึกท้ายคำพิพากษาศฎีกาที่ 812/2498 คำพิพากษานัดบัณฑิตย์สภา พ.ศ. 2498 หน้า

776-777

(2) หนังสือที่กล่าวอ้างข้างต้น หน้า 784

(3) ศ.ประพนธ์ ศาตะมาน, เอกสารประกอบคำบรรยาย โครงการอบรมกฎหมายวิธีสบัญญัติ รุ่นที่ 4 พ.ศ. 2521 เล่ม 1 คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 97

คำพิพากษาฎีกาที่ 468/2490

คดีฟ้องขอให้ทำลายนิติกรรมซื้อขายที่ดิน แม้ที่ดินจะมีราคาเท่าใดก็ตาม ถือว่าเป็นคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 561/2491

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเช่าที่ปลูกตึก และสัญญาว่าให้ตึกตกเป็นของโจทก์เมื่อสิ้นอายุสัญญา ขอให้ศาลแสดงว่าตึกตกเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์และขอให้จำเลยไปทำการโอน ดังนี้เป็นเรื่องขอให้ศาลแสดงสิทธิตามสัญญาและบังคับให้จำเลยโอนตามสัญญา แม้จำเลยต่อสู้ว่า ตามสัญญาตึกยังเป็นของจำเลยก็เป็นเรื่องต่อสู้ในทางแปลสัญญา จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาฎีกาที่ 600/2492

โจทก์ขอให้เพิกถอนชื่อจำเลยออกจากโฉนด แล้วใส่ชื่อโจทก์แทน โดยอ้างว่าจำเลยเป็นตัวแทนโจทก์ ไม่ใช่เป็นการเรียกกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

ข้อสังเกต กรรมสิทธิ์ในที่ดินถือเป็นของตัวการ ตัวแทนหากรรมสิทธิ์ไม่ จึงไม่ใช่เรียกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์จากตัวแทน แต่เป็นเรื่องเรียกทรัพย์ของตัวการกลับคืน การฟ้องคดีของโจทก์จึงไม่ได้อะไรเป็นเงินเป็นทองขึ้นมาเลย เพราะเหตุว่าขณะฟ้องโจทก์ก็เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่แล้ว เพียงแต่ให้อาชื่อตัวแทนออกจากโฉนดเท่านั้น (แต่ถ้าหากว่าจำเลยต่อสู้ต่อไปว่าที่ดินแปลงนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยเอง จำเลยไม่ได้ใส่ชื่อแทนโจทก์ คดีจะกลายเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์จะเป็นคดีมีทุนทรัพย์ขึ้นมาทันที)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1559/2492

โจทก์ฟ้องขอแสดงว่าเงื่อนไขในพินัยกรรมของผู้ตายไม่สมบูรณ์ ไม่ผูกพันพินัยกรรมที่ผู้ตายยกทรัพย์ให้แก่โจทก์ จำเลยให้การว่าเงื่อนไขนั้นสมบูรณ์ โจทก์ไม่มีสิทธิใด ๆ ตามพินัยกรรม

ศาลฎีกา (ประชุมใหญ่) เห็นว่า โจทก์ต้องเสียค่าขึ้นศาลตามราคาทรัพย์ที่จะได้จากพินัยกรรม ให้ศาลชั้นต้นเรียกคู่ความมาเพื่อตีราคาทรัพย์ดังกล่าว...ฯลฯ

คำพิพากษาฎีกาที่ 418/2493

คดีฟ้องขอให้ศาลแสดงว่าโจทก์มีสิทธิได้รับมรดกที่ดินแปลงหนึ่งร่วมกับจำเลย และขอให้ลงชื่อโจทก์ในโฉนดร่วมกับจำเลยนั้น เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 105/2495

โจทก์ฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วนและตั้งผู้ชำระบัญชี ไม่ใช่เรื่องเรียกร้อยทรัพย์สินหรือ
ส่วนแบ่งอย่างใด จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เพราะโจทก์ไม่ได้เรียกร้อยทรัพย์สิน และคดีไม่ได้
พิพาทกันว่าทรัพย์สินในห้างหุ้นส่วนนี้มีอะไรบ้าง คดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1214/2496

โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดิน จำเลยต่อสู้ว่า ได้ครอบครองที่ดินโดยอาศัยสัญญา
เช่าซึ่งระหว่างโจทก์จำเลย เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1321/2496

โจทก์ฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วนและชำระบัญชี จำเลยให้การว่าโจทก์ไม่ได้เป็นหุ้นส่วน
จำเลยเป็นเจ้าของฝ่ายเดียว เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1767/2499

คดีฟ้องขอให้ศาลแสดงสิทธิที่จะจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดีกว่าผู้อื่นตามความใน
มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2474 นั้น เป็นคดีขอให้ปลดเปลื้อง
ทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ แม้ในฟ้องจะกล่าวอ้างว่าเครื่องหมายการค้านั้นมีราคาถึง
10,000 บาท ก็ไม่ใช่คดีมีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 73/2502

คดีฟ้องขับไล่ จำเลยไม่ต่อสู้กรรมสิทธิ์ เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 364/2503

คดีไม่มีทุนทรัพย์ แม้จะมีคำขอเพิ่มเติมเรียกค่าเสียหายมาด้วยก็ไม่เป็นเหตุทำให้เป็นคดี
มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1590/2503 (ประชุมใหญ่)

ในคดีอาชญากรรมเรียกร้อยของจำเลยต่อบุคคลภายนอกให้ชำระเงิน ในปัญหาที่ว่าอาชญา
ได้หรือไม่เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1583/2508

โจทก์มิได้ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องที่โจทก์ให้จำเลยเช่าหรือที่โจทก์ให้จำเลยอาศัย แต่เป็นคดีที่โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยในฐานะที่จำเลยฉวยโอกาสเข้าอยู่ในห้องพิพาทแทนผู้เช่าเดิม ซึ่งตาย โดยจำเลยไม่มีอำนาจ เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 919/2508

โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมซื้อขายที่ดิน ซึ่งจำเลยที่ 1 ลูกหนี้โจทก์โอนให้แก่จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 2 ได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้โจทก์ผู้เป็นเจ้าของเสียเปรียบ ฟ้องเช่นนี้เป็นคดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาส่งเงินได้ เพราะคำขอของโจทก์ไม่ได้เรียกร้องเอาที่พิพาทมาเป็นของโจทก์ หรือขอให้โจทก์ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด ผลของการที่โจทก์ขอให้เพิกถอนการฉ้อฉล มีแต่เพียงให้ทรัพย์สินกลับคืนมาเป็นของลูกหนี้ตามเดิมเท่านั้น

ข้อสังเกต การฟ้องขอเพิกถอนการฉ้อฉลตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เพราะการฟ้องเช่นนี้โจทก์ไม่ได้อะไรเป็นเงินเป็นทองขึ้นมาแต่ประการใด แม้ศาลพิพากษาให้เพิกถอน ทรัพย์สินนั้นจะกลับคืนตกเป็นของลูกหนี้ตามเดิม เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายที่จะเอาชำระหนี้ ซึ่งต่างกับเรื่อง ร้องขจัดทรัพย์ ร้องขจัดทรัพย์เป็นคดีมีทุนทรัพย์ เพราะเหตุว่าในคดีร้องขจัดทรัพย์นั้น เมื่อศาลสั่งปลดปล่อยทรัพย์ที่ยึดไว้ ผู้ร้องจะได้ไปซึ่งทรัพย์ที่ร้องขจัดทรัพย์ไว้ จึงเป็นการได้ไปซึ่งสิ่งที่เป็นเงินเป็นทอง จึงเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ทุนทรัพย์นั้นต้องตีตามราคาทรัพย์สินนั้น ๆ ถ้าเปรียบเทียบกับคดีฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉล ตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 ถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ซึ่งต่างกับการฟ้องขอเพิกถอนนิติกรรมตาม ป.พ.พ. มาตรา 1300 ในกรณีผู้มีสิทธิจดทะเบียนสิทธิได้ก่อนสามารถเพิกถอนนิติกรรมได้ การเพิกถอนนิติกรรมตาม มาตรา 1300 นี้ถือเป็นคดีมีทุนทรัพย์เพราะเหตุว่าเมื่อตนชนะคดี ศาลให้เพิกถอนนิติกรรมตามฟ้องแล้ว ตนย่อมได้สิทธิจดทะเบียนสิทธิในทรัพย์ที่ตนเพิกถอนนั้น เป็นการฟ้องแล้วได้สิ่งที่มีราคาเป็นเงินเป็นทอง อยู่ในหลักของการพิจารณาว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ตามที่กล่าวไว้แล้ว และในทำนองเดียวกันถ้าเป็นการฟ้องขอให้เพิกถอนการโอนโดยมีการปลอมแปลงโฉนดก็เป็นคดีมีทุนทรัพย์คู่กัน

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 68/2510 (ประชุมใหญ่)

การที่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายยื่นคำร้องต่อศาล ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 146 ว่าคำสั่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่ให้ถอนการยึดนั้นไม่ชอบขอให้สั่งยึดต่อไปนั้น ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลตามราคาทรัพย์ที่ยึด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 388-389/2511

ร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดก แม้จะอ้างว่าผู้ร้องเป็นผู้รับพันธุกรรม ก็เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 216/2518

ฟ้องขอศาลพิพากษาว่าโจทก์เป็นทายาทซึ่งมีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญของผู้ตายซึ่งกองทัพบกจ่ายเลขสั่งว่าโจทก์ไม่ใช่ทายาทไม่มีสิทธิรับบำนาญพิเศษ จำเลยโต้แย้งสิทธิของโจทก์ จึงฟ้องจำเลยได้ ไม่ต้องฟ้องกระทรวงการคลังซึ่งยังไม่ได้รับเรื่องราวของโจทก์ กรณีเช่นนี้ไม่มีทุนทรัพย์

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 19/2519

คำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ มิใช่คำฟ้องจึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1593/2521

ฟ้องเรียกโฉนดคืนจากจำเลยผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ ไม่ใช่พิพาทกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1566/2524

ฟ้องขอให้ศาลกำหนดค่ารักษาทรัพย์หาใช่เรื่องเรียกร้องค่ารักษาทรัพย์จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

ความเห็นของผู้เขียน

จากตัวอย่างคำพิพากษาเหล่านี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าคดีไม่มีทุนทรัพย์ได้แก่คดีที่ฟ้องไปแล้ว หากโจทก์ชนะ โจทก์ก็ไม่ได้อะไรเป็นเงินเป็นทองขึ้นมาเลย กล่าวหนึ่งโจทก์มีทุกข์ที่จะขอให้ศาลปลดเปลื้องให้ แต่ไม่ได้อะไรมีค่าเสมอได้เงินได้ทองแต่ประการใด ในทางกลับกันถ้าโจทก์ชนะคดีแล้วได้อะไรมา มีค่าเสมอได้เงินได้ทอง คดีนั้นเป็นคดีมีทุนทรัพย์

อนึ่ง นอกจากที่กล่าวมานี้เคยปรากฏแนววินิจฉัยของศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าคดีใดจะถือเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นคดีเรียกร้องตัวทรัพย์สินโดยตรงเสมอไป แม้โจทก์จะตั้งข้อพิพาทโดยอ้างสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่คำชี้ขาดของศาลตามคำขอของโจทก์จะเป็นผลให้โจทก์ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือมีผลให้โจทก์ไม่ต้องเสียไปซึ่งทรัพย์สินหรือเงินทอง กล่าวหนึ่งว่าไม่ต้องเสียอะไรก็ตาม ก็ถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ด้วย ตัวอย่างเช่นคดีฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งประมินภาษี แม้โจทก์จะมีได้เรียกภาษีคืน (เพราะยังไม่ได้เสีย)

การฟ้องเช่นว่านี้ ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ก็จะมีผลให้โจทก์ไม่ต้องเสียภาษีตามฟ้อง จึงต้องถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ (นัย ฎ. 588/2492, 818/2498, 853/2517, 820/2519, 580/2521, 2543/2529... ฯลฯ)

ข้อสังเกตเบื้องต้น

เท่าที่ผู้เขียนได้สังเกตจากแนววินิจฉัยของศาลฎีกาจำนวนไม่น้อยพบว่าคดีไม่มีทุนทรัพย์นั้น มักจะได้แก่ คดีที่ได้พิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน กล่าวคือ

- ก) ไม่ใช่คดีเรียกทรัพย์สินคืน
- ข) ไม่ใช่คดีเรียกให้ใช้ราคา
- ค) ไม่ใช่คดีเรียกค่าเสียหาย
- ง) ไม่ใช่คดีเรียกค่าสินไหมทดแทน

ถ้าเป็นคดีที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้ มักจะเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เพราะฉะนั้นในการพิจารณาว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่นั้น ในเบื้องต้นควรจะได้สังเกตคร่าว ๆ เช่นว่านี้เสียก่อน แล้วจึงจะพิจารณาโดยหลักที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 600/2492

โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนชื่อจำเลยออกจากโฉนดแล้วใส่ชื่อโจทก์แทน โดยอ้างว่าจำเลยเป็นตัวแทนโจทก์ ไม่ใช่เป็นการเรียกกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

(ข้อสังเกต เอาข้อสังเกตเบื้องต้นเข้าจับจะเห็นว่ามิได้เป็นคดีเกี่ยวกับเรียกทรัพย์สิน, ให้ใช้ราคา, ให้ใช้ค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทนแต่อย่างใด สันนิษฐานในเบื้องต้นไว้ก่อนว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ พิจารณาต่อไปโดยหลัก โจทก์ได้อะไรเป็นเงินเป็นทองขึ้นมาหรือไม่ ถ้าได้ก็ถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ถ้าไม่ได้ก็ถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ จะเห็นว่าเมื่อโจทก์ชนะแล้วก็ไม่ได้อะไรเป็นเงินเป็นทองขึ้นมา เพราะขณะฟ้อง โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินอยู่แล้ว เพียงแต่ให้จำเลยใส่ชื่อในโฉนดแทน ถ้าศาลพิพากษาให้ใส่ชื่อโจทก์ตามฟ้องก็ไม่ได้อะไรขึ้นมาใหม่เลย จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์-ผู้เขียน)

คำพิพากษาฎีกาที่ 5/2493

คดีฟ้องขอให้ปฏิบัติตามสัญญาซื้อขาย โดยบังคับให้ฝ่ายผู้ซื้อรับโอน และนำเงินตามราคาทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกันมาวางศาลเพื่อชำระแก่ผู้ขายนั้น เป็นคดีมีทุนทรัพย์

(ข้อสังเกต ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าเป็นคดีที่เรียกร้องให้ชดใช้ราคาทรัพย์สินที่ซื้อขายกัน และในแง่ของการฟ้องเมื่อโจทก์ฟ้องไปแล้วจะได้อะไรเป็นเงินเป็นทองหรือไม่ ถ้าได้ก็เป็นคดีมีทุนทรัพย์ ถ้าไม่ได้ก็เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่า ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี โจทก์ย่อมได้ไปซึ่งราคาทรัพย์สินที่เรียกร้องจากจำเลย ถือได้ว่าเป็นการได้ไปซึ่งสิ่งที่เป็นเงินเป็นทองแล้ว ย่อมเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ดังนี้เป็นต้น-ผู้เขียน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 418/2493

คดีฟ้องขอให้ศาลแสดงว่าโจทก์มีสิทธิได้รับมรดกที่ดินแปลงหนึ่งร่วมกับจำเลย และขอให้ลงชื่อโจทก์ในโฉนดร่วมกับจำเลยนั้น เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

(ข้อสังเกต ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามิได้เป็นคดีเรียกทรัพย์สินคืน หรือให้ใช้ราคา หรือให้ใช้ค่าเสียหายหรือสินไหมทดแทน สันนิษฐานคร่าว ๆ ไว้ก่อนว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่ขณะนี้ยังไม่พอ ให้พิจารณาต่อไปว่าเมื่อโจทก์ฟ้องแล้วโจทก์จะได้อะไรเป็นเงินเป็นทองบ้างไหม จะเห็นว่าในขณะโจทก์ฟ้อง โจทก์เป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่แล้ว ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะ โจทก์ก็ไม่ได้อะไรใหม่ขึ้นมาเลย จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ดังนี้เป็นต้น-ผู้เขียน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 509/2499

โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยส่งมอบที่ดินที่จำเลยขายฝากไว้กับโจทก์ โดยอ้างว่าตกเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ตามสัญญาขายฝากแล้ว จำเลยต่อสู้ว่าเป็นนิติกรรมอำพราง ความจริงเป็นเรื่องจำนองกัน ดังนี้เป็นคดีมีทุนทรัพย์

(ข้อสังเกต ถ้านำหลักข้อสังเกตเบื้องต้นเข้าจับจะเห็นว่าเป็นกรณีพิพาทโต้เถียงกันเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ โจทก์อ้างว่าเป็นเรื่องขายฝาก ย่อมแสดงให้เห็นว่าโจทก์อ้างว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของโจทก์ ตามหลักการขายฝาก กรรมสิทธิ์ตกแก่ผู้รับซื้อฝากนับแต่วันทำสัญญาขายฝาก (ดู ป.พ.พ. มาตรา 491) แต่จำเลยต่อสู้ว่าเป็นนิติกรรมอำพราง ความจริงเป็นเรื่องจำนอง จึงเท่ากับว่าจำเลยเถียงว่าโจทก์ยังไม่ได้กรรมสิทธิ์จึงเป็นการพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ถ้าพิจารณาในแง่การฟ้องไปแล้ว โจทก์จะได้อะไรเป็นเงินเป็นทองหรือไม่ ถ้าได้ก็เป็นคดีมีทุนทรัพย์ ถ้าไม่ได้อะไรเป็นเงินเป็นทองก็เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะ โจทก์จะได้ที่ดินที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยส่งมอบ ย่อมถือได้ว่าโจทก์ได้สิ่งซึ่งมีราคาเป็นเงินเป็นทอง ย่อมเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เป็นต้น-ผู้เขียน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 853/2517

โจทก์ฟ้องว่าโจทก์ตกลงจ้างองที่ดินไว้แก่จำเลย แต่ทำสัญญาและจดทะเบียนเป็นสัญญาขายฝาก สัญญาขายฝากเป็นนิติกรรมอำพรางยอมเป็นโมฆะ โจทก์ขอให้ จำเลยจ่ายเบี้ยงเพื่อจะได้อ้างกรรมสิทธิ์ต่อโจทก์ขอให้เพิกถอนสัญญาขายฝากและให้จำเลยส่งมอบโฉนดให้แก่โจทก์ ดังนี้เป็นการฟ้องหรือเรียกเอาคืนซึ่งกรรมสิทธิ์จากจำเลย จึงเป็นคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

(ข้อสังเกต หลักวินิจฉัยเป็นดังกล่าวข้างต้น ถ้าเอาข้อสังเกตเบื้องต้นเข้าจับจะเห็นว่า เป็นกรณีเรียกทรัพย์คืน สันนิษฐานคร่าว ๆ ไว้ก่อนว่า ถ้าออกนอกกรอบข้อสังเกตดังกล่าวมักจะมีแนวโน้มเป็นคดีมีทุนทรัพย์ แต่นี้ยังไม่พอ ให้พิจารณาโดยหลักต่อไปจะเห็นว่า เป็นกรณี โจทก์ฟ้องแล้วถ้าโจทก์ชนะแล้วยอมได้สิ่งที่มีราคาเป็นเงินเป็นทอง ย่อมเป็นคดีมีทุนทรัพย์-ผู้เขียน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 54/2519

คดีพิพาทว่าที่ดินเป็นของโจทก์หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งจำเลยมีคำสั่งเพิกถอนได้ เป็นคดีมีทุนทรัพย์

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 19/2519

คำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ มิใช่คำฟ้องจึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

สรุปเพื่อจำง่าย

เพื่อให้ง่ายต่อความจำ พอดีสรุปความหมายของคำว่า “คดีไม่มีทุนทรัพย์” ได้ว่า

หมายถึงคดีที่โจทก์มิได้กล่าวอ้างหรือตั้งข้อเรียกร้องเป็นจำนวนเงินหรือทรัพย์สินอย่างใด เป็นแต่ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือขอให้ศาลกระทำการหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ของโจทก์ ดังตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น

ในด้านการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เมื่อกรณีเป็นคดีขอปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีไม่มีทุนทรัพย์) ย่อมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เสมอนี้เป็นหลัก

กรณีคดีคาบเกี่ยวกัน

ถ้ากรณีเข้าตามหลักตรง ๆ ย่อมไม่มีปัญหา ที่จะเกิดเป็นปัญหา เช่น ในบางคดีเป็นคดี มีทุนทรัพย์ และไม่มีทุนทรัพย์คาบเกี่ยวกัน ยุ่งยากต่อการพิจารณาว่าเป็นคดีประเภทใดแน่ ตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องขอให้ศาลห้ามจำเลยขัดขวางการใช้ทางภาระจำยอมบนที่ดิน ของจำเลยซึ่งถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ในขณะที่เดียวกันโจทก์เกรงว่าถ้าฟ้องขอห้ามจำเลยขัด ขวางการใช้ทางภาระจำยอมอย่างเดียว จำเลยอาจไม่กลัวเพราะไม่ได้เรียกค่าเสียหายไว้ด้วย ถ้าในที่สุดจำเลยแพ้คดีถูกศาลพิพากษาตามฟ้องโจทก์ จำเลยก็ไม่ทำอะไรจะต้องเสียหายเลย เพียง แต่จำเลยเลิกขัดขวางโจทก์ตามคำพิพากษาก็เท่านั้น จำเลยไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหาย ด้วยเหตุโจทก์ มิได้เรียกร้องค่าเสียหายนี้เอง อาจจะเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้จำเลยสู้คดีเพื่อประวิงเวลา ดังนั้น ในทางปฏิบัติจริง ๆ จะเห็นว่านอกจากฟ้องเช่นนั้นแล้ว โจทก์ยังเรียกเอาค่าเสียหาย อาทิเช่น เนื่องจากการขัดขวางการใช้ทางภาระจำยอมที่จำเลยทำต่อโจทก์ เป็นเหตุให้โจทก์ไม่สามารถใช้ ทางภาระจำยอมบนที่ไร่ไร่ออกสู่ตลาด ทำให้ที่ไร่เสียหายเป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท ดังนี้ จะเห็นว่าคดีมีทั้งห้ามขัดขวางการใช้ทางภาระจำยอมและเรียกค่าเสียหายด้วย คือเป็นทั้งคดีไม่ มีทุนทรัพย์และมีทุนทรัพย์คาบเกี่ยวกัน เป็นปัญหาว่าคดีอย่างนี้จะพิจารณาอย่างไร จะถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่ ถ้าถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ก็อุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ แต่ถ้าถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ก็ต้องหวนกลับไปพิจารณามาตรา 224 วรรคหนึ่ง ว่าทุนทรัพย์นั้นเกินสองหมื่นบาทหรือไม่ ถ้าเกินก็อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

ปัญหาเช่นว่านี้ขอให้ยึดเป็นหลักเอาไว้เลยว่า การที่จะพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีที่มีทุน ทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ ในกรณีที่เป็นคดีปนกันหรือคาบเกี่ยวกันมา ให้ดูว่า คำขอใดเป็น ประธาน และคำขอใดเป็นผลต่อเนื่อง ให้ถือเอาคำขอประธานเป็นหลัก ถ้าคำขอประธานเป็น คดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่คำขอต่อเนื่องมีทุนทรัพย์ให้ถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ย่อมอุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ตามตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าโจทก์ฟ้องขอให้ศาลห้ามจำเลยขัดขวางการใช้ทาง ภาระจำยอมและยังเรียกเอาค่าเสียหายเข้ามาด้วย 5,000 บาท ซึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท เราต้อง ดูประธานในเรื่องนี้คืออะไร จะเห็นว่าจุดใหญ่ที่สำคัญคือ โจทก์เขาประสงค์ห้ามจำเลยขัดขวาง การใช้ทางภาระจำยอม ในกรณีเช่นนี้แม้เขาจะเรียกค่าเสียหายมาด้วย ค่าเสียหายนั้นก็เพียง ผลต่อเนื่องจากเจตนาแท้จริงของเขาว่าไม่ต้องการให้จำเลยขัดขวางการใช้ทางภาระจำยอม ดังนี้ ต้องถือว่าประธานของเรื่องก็คือการห้ามจำเลยขัดขวางโจทก์ เมื่อฟ้องประธานเป็นคดีไม่มีทุน- ทรัพย์ ปัญหาส่วนค่าเสียหายอีก 5,000 บาทไม่จำเป็นต้องไปพิจารณา เพราะรู้เห็นอยู่แล้วว่าเป็น คำขอต่อเนื่องจากคำขอประธาน ถือได้ว่าคดีนี้เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ดังนั้นย่อมอุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริงได้

ตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 28/2506

คู่ความพิพาทกันในเรื่องกรรมสิทธิ์ แม้จะมีคำขอห้ามจำเลยมิให้เกี่ยวข้อง คำขอห้ามเป็นผลต่อเนื่อง เป็นคดีมีทุนทรัพย์

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 250/2508

โจทก์ฟ้องขอให้ห้ามจำเลยมิให้ขัดขวางในการที่โจทก์จะใช้สิทธิปักเสาพาดสายไฟฟ้าเข้าบ้านโจทก์ แม้จะเรียกค่าเสียหายมาด้วยนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบ จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์

ข้อสังเกต คำขอประธานของเรื่องคือ โจทก์ขอให้ศาลสั่งห้ามจำเลยมิให้ขัดขวางในการที่โจทก์จะใช้สิทธิปักเสาพาดสายไฟฟ้าเข้าบ้านโจทก์ แม้โจทก์จะเรียกค่าเสียหายเนื่องจากการที่จำเลยขัดขวางมาด้วย ก็เป็นเพียงส่วนประกอบ (คำขอต่อเนื่อง) เมื่อคำขอประธานไม่มีทุนทรัพย์ แม้คำขอต่อเนื่องจะมีทุนทรัพย์ต้องถือคำขอประธานเป็นหลัก ถือว่าคดีนี้เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ถ้าจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงย่อมไม่ต้องห้าม - ผู้เขียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1030/2509

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุก ขอให้พิพากษาว่าที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์และให้ขับไล่จำเลย จำเลยต่อสู้ว่าที่พิพาทเป็นของจำเลย ดังนี้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ จึงเป็นคดีมีทุนทรัพย์ แม้จะมีคำขอขับไล่รวมอยู่ด้วยก็เป็นเพียงผลต่อเนื่องในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่พิพาทเท่านั้น ประเด็นสำคัญของคดีอยู่ที่ว่าที่พิพาทเป็นของใคร ถือไม่ได้ว่าเป็นคดีมีคำขออันไม่มีทุนทรัพย์ แยกกันได้จากคำขอที่เป็นทุนทรัพย์

ข้อสังเกต จะเห็นว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เพราะคำขอประธานเป็นคำขอที่มีทุนทรัพย์ คำขอขับไล่ซึ่งไม่มีทุนทรัพย์เป็นเพียงคำขอซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากคำขอประธานเท่านั้น เมื่อประธานเป็นคดีมีทุนทรัพย์ คดีนี้ต้องถือว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ - ผู้เขียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 41-44/2513

คดีที่พิพาทกันในเรื่องกรรมสิทธิ์ว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์หรือของจำเลย แม้โจทก์จะขอให้ห้ามจำเลยกับบริวารเข้าเกี่ยวข้องในที่พิพาท และขอให้สั่งเพิกถอนโฉนดของจำเลยเสียด้วย ก็เป็นเพียงผลต่อเนื่องในเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่พิพาทอันเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำขอให้แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินนั่นเอง จึงเป็นคดีมีทุนทรัพย์

คำสั่งร้องขอศาลฎีกาที่ 846/2527

ฟ้องขอให้ห้ามมิให้จำเลยใช้สถานประกอบการค้าที่อ่านออกเสียงคล้ายคลึงกับชื่อสถานที่ประกอบการค้าของโจทก์ แม้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนมาเพียง 50,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้อง ก็เป็นคดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินได้ ไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

คดีไม่มีทุนทรัพย์กลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์

เกี่ยวกับคดีใดมีทุนทรัพย์หรือคดีไม่มีทุนทรัพย์นั้น มีข้อสังเกตบางประการ คือในคดีบางประเภท ถ้าฟังจะพิเคราะห์ดูเฉพาะคำฟ้องเพียงอย่างเดียวไม่อาจพิจารณาได้แน่นอนว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่ใช่ ตัวอย่างเช่น คดีฟ้องขับไล่ออกจากเรือนแพ โดยโจทก์อ้างว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ได้ให้จำเลยอาศัย บัดนี้โจทก์ไม่ประสงค์จะให้อาศัยแล้วเพราะต้องการอยู่เอง ได้บอกกล่าวให้จำเลยขนย้ายออกไปจำเลยก็ไม่ยอมขนย้าย จึงฟ้องขอศาลบังคับให้จำเลยขนย้าย ซึ่งปกติเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่ถ้าเมื่อใดจำเลยให้การต่อสู้เถียงเรื่องกรรมสิทธิ์ขึ้นมา คดีนั้นจะกลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ดังนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ในชั้นแรกของการวินิจฉัยว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ เมื่อเห็นว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ก็อย่าเพิ่งด่วนตัดสินใจทันที ควรต้องดูคำให้การของจำเลยประกอบด้วย เพื่อว่าคดีไม่มีทุนทรัพย์ในตอนต้นอาจกลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์ในภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้วก็ว่าได้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 600/2492

คดีฟ้องขอให้เพิกถอนชื่อของจำเลยออกจากโฉนด แล้วใส่ชื่อโจทก์แทน โดยอ้างว่าจำเลยเป็นตัวแทนของโจทก์นั้น เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่เมื่อจำเลยยื่นคำให้การแล้วอาจเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เช่น จำเลยเถียงว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย เป็นต้น

การเพิ่มเติมทุนทรัพย์เข้าไปในคดีไม่มีทุนทรัพย์

มีปัญหาที่น่าพิจารณาอีกกรณีหนึ่ง ได้แก่กรณีที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีไปแล้ว โดยเริ่มแรกฟ้องเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมฟ้องก่อนศาลมีคำพิพากษา โดยเพิ่มเติมเรียกค่าเสียหายมาด้วย ดังนี้จะเป็นเหตุให้คดีไม่มีทุนทรัพย์เดิมเปลี่ยนแปลงกลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่ อย่างไร ยกตัวอย่างเช่น

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยปิดกันดินกันล่ากลอง ทำให้น้ำท่วมนาโจทก์เสียหาย ขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยรื้อถอนกันดินที่จำเลยปิดกันล่ากลองออก ซึ่งเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ต่อมาโจทก์ได้มีคำขอเพิ่มเติมเรียกค่าเสียหาย เนื่องจากการที่จำเลยกระทำการดังกล่าวเป็นการละเมิด ทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ 5,000 บาท ดังนั้นปัญหาว่าจะทำให้คดีเดิมไม่มีทุนทรัพย์กลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์ได้หรือไม่?

ในกรณีเช่นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อเริ่มต้นฟ้องเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์แล้ว แม้ต่อมาจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องโดยเรียกค่าเสียหายเข้ามาด้วย ก็ไม่เป็นเหตุให้ประเภทของคดีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ยังคงต้องถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์อยู่นั่นเอง

ตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกา เช่น

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 364/2503

คดีปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้นั้น แม้จะมีคำขอเพิ่มเติมเรียกค่าเสียหายมาด้วย ก็ไม่เป็นเหตุทำให้เป็นคดีมีทุนทรัพย์ จึงไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง (ซึ่งมีหลักทำนองเดียวกับมาตรา 224 นี้)

ในทางตรงกันข้าม ปัญหาว่า ถ้าโจทก์ฟ้องคดีมีทุนทรัพย์และไม่มีทุนทรัพย์คาบเกี่ยวปะปนกันมา เช่น ฟ้องขับไล่ออกจากเรือนแพซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ และเรียกค่าเช่าที่ค้าง 3,000 บาท มาด้วย จะเห็นว่าคดีนี้มี 2 ประเด็น คือ

- ก. ประเด็นขับไล่
- ข. ประเด็นค่าเช่าที่ค้าง

การสละประเด็นในคดีคาบเกี่ยวกัน

ซึ่งปกติถือว่าคดีเช่นนี้เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ตามคำขอประธาน คือ ขับไล่ ถ้าต่อมาก่อนศาลพิพากษา เช่น ก่อนชี้สองสถานโจทก์ได้ขอสละประเด็น (ข) โดยไม่คิดใจเรียกค่าเช่าที่ค้างนั้นจากจำเลย ขอสละเสีย คงคิดใจขอให้ขับไล่แต่เพียงอย่างเดียว ดังนี้ ประการหนึ่ง หรือโจทก์ขอสละประเด็น (ก) ไม่คิดใจขับไล่อีกต่อไป คงต้องการค่าเช่าที่ค้างเท่านั้น ประการหนึ่ง เช่นนี้ปัญหาว่าจะทำให้ประเภทของคดีเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร?

ความเห็นส่วนตัว

ปัญหานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าโจทก์สละประเด็น (ข) คงเหลือข้อข้อข้อข้อเดียว น่าจะ ต้องถือว่าคดีนี้ยังคงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์เช่นเดิม แต่ถ้าโจทก์สละประเด็น (ก) ไม่ตั้งใจให้ ศาลข้อข้อ แต่ต้องการเพียงเงินค่าเช่าที่ค้าง ดังนั้นน่าจะถือว่าประเภทของคดีเปลี่ยนไป กลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เพราะประเด็นประธานซึ่งไม่มีทุนทรัพย์ถูกสละเสียแล้ว ทั้งนี้ผู้เขียน มีความเห็นว่า การเพิ่มเติมค่าเสียหายกับการสละประเด็นค่าเสียหายนั้นแตกต่างกันจึงเป็น ปัญหาที่น่าพิจารณา

ดังนั้น ในแง่ของการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง เมื่อพิจารณาเห็นว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ก็ ต้องนำวรรคหนึ่งของมาตรา 224 มาปรับใช้ ถ้าทุนทรัพย์นั้นไม่เกิน 20,000 บาท (และ กรณีไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นใด ๆ) ก็อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่ถ้าเกินยอมอุทธรณ์ได้ ใน ทางตรงกันข้าม ถ้าเราพิจารณาเห็นว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แน่นอนยอมอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ได้เสมอ ตามข้อยกเว้นของวรรค 2 ดังนี้เป็นต้น

(3) คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว

บทบัญญัติมาตรา 224 วรรคแรกที่ห้ามอุทธรณ์ในคดีที่มีทุนทรัพย์พิพาทไม่เกิน 20,000 บาทนั้นเป็นหลัก แต่มีข้อยกเว้น ถ้าเป็นคดีที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิแห่งสภาพบุคคล หรือสิทธิในครอบครัว แม้ทุนทรัพย์ในคดีจะไม่เกิน 20,000 บาท กฎหมายก็ยังอนุญาตให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้

เหตุผลที่กฎหมายยอมให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้

ปัญหาว่ามีเหตุผลอะไรกฎหมายจึงอนุญาตให้อุทธรณ์ได้ อันเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 224

ที่ยอมให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ก็เพราะเหตุว่าสิทธิดังกล่าวนี้ กฎหมายถือว่าเป็นเรื่อง สำคัญซึ่งอาจมีผลเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ ได้หลายประการ เช่น ถ้าเป็นเรื่องสามีภรรยา ก็มีผล เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ผลของคำพิพากษาย่อม ผูกมัดบุคคลภายนอกในฐานะที่เป็นคำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะของบุคคลตาม ป.ว.พ. มาตรา 145 อีกด้วย⁽¹⁾

(1) อ.หยุด แสงอุทัย, บันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 130/2482 ธรรมสาร เล่ม 23 หน้า 1966- 1967

ข้อสังเกต

ในหัวข้อที่ 3 นี้ แยกคดีที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิออกเป็น 2 อย่าง คือ

- ก) คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล
- ข) คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

หลักพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล

ก) คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล

ปัญหาว่าสิทธิแห่งสภาพบุคคลหมายถึงสิทธิอย่างไร มีหลักพิจารณาอย่างไร?

สิทธิแห่งสภาพบุคคล หมายถึง สิทธิที่บุคคลทั้งหลายมีอยู่ในฐานะที่เกิดเป็นบุคคล คนเราเกิดมามีสิทธิเหมือนกันหมด แต่ถึงแม้จะมีสิทธิเหมือนกัน การใช้สิทธิซึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ต่างหากจากการมีสิทธิอาจถูกจำกัดได้ เช่น บุคคลทุกคนมีสิทธิจะทำนิติกรรมได้ตามใจสมัคร ตราบใดที่นิติกรรมนั้นไม่ขัดต่อข้อบัญญัติของกฎหมาย แต่การใช้สิทธิเช่นว่านี้ ของบางคนอาจถูกจำกัดได้ เช่น ผู้เยาว์ มีข้อจำกัดอยู่ตาม ป.พ.พ. มาตรา 19 ถึงมาตรา 42 เป็นต้น คดีเรื่องใดเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิแห่งสภาพบุคคล ตัวอย่าง คดีขอให้ศาลสั่ง ก. เป็นคนไร้ความสามารถ เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิของ ก. ซึ่งมีอยู่ตามสภาพบุคคล เพราะเมื่อศาลสั่งว่า ก. เป็นคนไร้ความสามารถ ย่อมทำให้ ก. ถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิบางอย่าง ซึ่ง ก. มีอยู่ในฐานะเป็นบุคคล⁽¹⁾

โดยสรุปแล้ว การที่จะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิแห่งสภาพบุคคลนี้ ถือหลักตาม ป.พ.พ. บรรพ 1 ลักษณะ 2 หมวด 1 ว่าด้วยสภาพบุคคล ส่วนที่สองว่าด้วยความสามารถ สิ่งแรกที่จะต้องสังเกตคือ จะต้องเป็นคดีที่มีประเด็นที่พิพาทกันในเรื่องสิทธิแห่งสภาพบุคคลโดยตรง เช่น คดีเกี่ยวกับเรื่องการเกิด การตาย การสาบสูญ การได้สัญชาติ การเสียสัญชาติ คนไร้ความสามารถ เป็นต้น ถ้าไม่ใช่ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลแล้ว ก็ไม่ต้องด้วยข้อยกเว้น ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1172/2492

โจทก์ฟ้องขอให้แสดงว่าจำเลยสั่งให้โจทก์สึกจากสมณเพศ และออกคำสั่งไม่ให้อุปชฌาย์อุปสมบทแก่โจทก์ เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ไม่ใช่คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล

(1) หลวงจางุณเติศาสตร์, ธรรมบัญญัติธรรม ม.ธ.ก. หน้า 46

ข้อเท็จจริงโดยย่อ

โจทก์ฟ้องว่า เดิมโจทก์บวชเป็นพระภิกษุจำพรรษาอยู่ที่วัดใหม่พินสุพรรณ ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี แล้วต่อมาถูกจำเลยที่ 1 (ซึ่งเป็นเจ้าคณะตรวจการภาค 2) บังคับจับสึก เนื่องจากประพฤติดนคลุกคลีกับมาตุคาม (มาตุคาม เป็นภาษาบาลี แปลว่า ผู้หญิง - ผู้เขียน) ผิดระเบียบประเพณีสงฆ์ เมื่อสึกแล้วจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้รักษาการแทนสังฆนายกได้สั่งห้ามโจทก์มิให้อุปสมบท โจทก์เห็นว่าการกระทำของจำเลยทั้งสองเป็นการตัดสิทธิและได้ละเมิดสิทธิโจทก์ โจทก์จึงฟ้องพระสงฆ์ทั้งสองเป็นจำเลยว่าจะละเมิดสิทธิของโจทก์ แล้วขอให้ศาลแสดงว่าการกระทำและคำสั่งของจำเลยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพิกถอนประกาศห้ามมิให้รับอุปสมบท และประกาศคำพิพากษาในแถลงการณ์คณะสงฆ์ กับเรียกค่าสินไหมทดแทน 100 บาท

ศาลชั้นต้นยกฟ้องโจทก์

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า จำเลยทั้งสองมีอำนาจห้ามได้จึงยกฟ้องโจทก์

โจทก์ฎีกาต่อมา โดยอ้างว่าเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลตามมาตรา 248 (ซึ่งมีหลักเช่นเดียวกับมาตรา 224)

ศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง โดยเห็นว่าไม่ใช่คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล และไม่ เป็นละเมิด

ศาลฎีกาได้ให้คำอธิบายคำว่า "สิทธิแห่งสภาพบุคคล" ในคำพิพากษาคดีนี้ว่า ไม่ได้หมายถึงสิทธิที่บุคคลมีอยู่โดยที่มีสภาพเป็นบุคคล มิฉะนั้นแล้วสิทธิอะไรก็เป็นสิทธิแห่งสภาพบุคคลทั้งนั้น เพราะบุคคลเท่านั้นจะเป็นเจ้าของสิทธิได้ สิทธิจึงเป็นเรื่องของบุคคลโดยเฉพาะ คดีทุกเรื่องจะเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลทั้งหมด ไม่มีประโยชน์จะบัญญัติมาตรา 248 และตั้งข้อยกเว้นไว้ให้ฎีกาในข้อเท็จจริงได้ในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลอีกประการหนึ่ง มาตรา 248 ใช้คำว่า คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัว (หลักเดียวกับ มาตรา 224 - ผู้เขียน) ศาลฎีกาให้ความเห็นต่อไปว่า ถ้าแปลคำว่าสิทธิแห่งสภาพบุคคลเป็น สิทธิที่ทุกอย่างที่บุคคลมีอยู่ เพราะเป็นบุคคลแล้ว ก็รวมถึงสิทธิในครอบครัวด้วยอยู่ในตัว ไม่ จำเป็นต้องบัญญัติแยก ศาลฎีกาเห็นว่าสิทธิแห่งสภาพบุคคลในที่นี้หมายถึง สิทธิดังเช่นที่บัญญัติ ไว้ใน ป.พ.พ. บรรพ 1 ลักษณะ 2 ซึ่งในส่วนที่ 1 ก็ใช้คำว่า "สภาพบุคคล".....ฯลฯ

คดีเกี่ยวกับสัญชาติ

แต่ถ้าเป็นคดีพิพาทกันเกี่ยวกับสัญชาติ โดยมีประเด็นว่าโจทก์เป็นคนมีสัญชาติไทย หรือเป็นคนต่างด้าว ในคดีที่โจทก์ฟ้องว่าโจทก์มีสิทธิอยู่ในประเทศไทย จำเลยไม่มีอำนาจสั่งไม่ให้โจทก์อยู่ในประเทศไทย เช่นนี้ เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1463/2496

โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เป็นคนสัญชาติไทย โดยเป็นบุตรของนายชวยหรือห่วย นางเจ็ง เกิดเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2468 ที่บ้านเลขที่ 504 สะพานสว่าง ตำบลมหาพฤฒาราม อำเภอบางรัก จังหวัดพระนคร เมื่อโจทก์อายุได้ 8-9 ขวบ ได้ติดตามบิดาไปอยู่ที่สิงคโปร์ เมื่อเดือนสิงหาคม 2492 โจทก์เดินทางเข้ามาประเทศไทย ได้ยื่นหนังสือต่ออธิบดีกรมตำรวจเพื่อเข้าเมือง อธิบดีกรมตำรวจสั่งไม่อนุญาต โจทก์อุทธรณ์คำสั่งต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ถูกสั่งยกอีก ทำให้โจทก์เสียสิทธิที่โจทก์เป็นคนสัญชาติไทย จึงฟ้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์เป็นคนสัญชาติไทย

จำเลยให้การต่อสู้ว่า โจทก์เป็นคนต่างด้าวโดยกำเนิด ไม่มีสัญชาติเป็นคนไทย ศาลแพ่งพิจารณาแล้วเห็นว่า หลักฐานพยานที่โจทก์นำสืบมาฟังไม่ได้เลยว่าโจทก์มีสัญชาติเป็นคนไทย ตามกฎหมาย จึงพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกาต่อมา ซึ่งศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกา โดยเห็นว่าเป็นคดีไม่ต้องห้าม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์แต่เป็นคดีพิพาทกันว่า โจทก์เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย หรือเป็นคนต่างด้าว ซึ่งศาลฎีกาได้ประชุมปรึกษา มีมติของที่ประชุมใหญ่ว่าเป็นคดีที่เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลตามความในวรรคสอง ของมาตรา 248 ป.วิ.แพ่ง (ซึ่งบัญญัติทำนองเดียวกับมาตรา 224 - ผู้เขียน) คู่ความจึงฎีกาในข้อเท็จจริงได้

ข้อสังเกต

1) จากคำพิพากษาฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า ในคดีหนึ่ง ๆ นั้น อาจเป็นได้ทั้งคดีไม่มีทุนทรัพย์ และขณะเดียวกันเป็นคดีที่เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลด้วย เพราะฉะนั้นย่อมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ ไม่ต้องห้าม ไม่ว่าจะอุทธรณ์ในฐานะเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์หรือฐานะเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลก็ย่อมได้คู่กัน

2) ปกติคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลถือได้ว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์อยู่ในตัว ดังเช่นกรณีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1468/2496 และฎีกาที่ 1182/2511 (ฉบับที่กล่าวไว้ในตัวอย่างแล้ว) แต่คดีไม่มีทุนทรัพย์อาจไม่ใช่คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลเสมอไป เช่น คดีฟ้องขับไล่ออกจากสังฆาริมทรัพย์ เช่น เรือนแพ เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่ไม่ใช่คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล เป็นต้น ดังนั้นถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลซึ่งถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์อยู่ในตัวนั้น ถ้ามีการแก้ไขโดยตัดคดีไม่มีทุนทรัพย์ออกไป หรือตัดคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลออกไป ผู้เขียนมีความเห็นว่าจะไม่มีผลทำให้เปลี่ยนแปลงสิทธิการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงเลย

ตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกาคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 95/2483

สามีร้องขอให้ศาลสั่งว่าภริยาเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล

คำพิพากษาฎีกาที่ 1463/2496 (ประชุมใหญ่) ที่กล่าวไว้แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1182/2511

คดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นผู้ไร้ความสามารถ และตั้งผู้อนุบาลนั้นเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท และเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริง

หมายเหตุ คำพิพากษาฎีกาคดีนี้ เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าในคดีหนึ่ง ๆ อาจเป็นไปได้ทั้งคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและคดีไม่มีทุนทรัพย์รวมกันมาก็ได้ - ผู้เขียน

หลักพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

ข) คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

สิทธิในครอบครัว หมายถึง สิทธิอันเกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องในครอบครัวในระหว่างสามีภริยา ระหว่างบิดามารดากับบุตร ถือหลักตามบรรพ 5 แห่ง ป.พ.พ. นั้นเอง

สำหรับคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ก็เช่นเดียวกับคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล คือต้องเป็นคดีที่มีประเด็นพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวโดยตรง ตัวอย่างเช่น การสมรส, การรับรองบุตร, ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา เป็นต้น ถ้ากรณีไม่ได้เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวโดยตรง เช่น เป็นเพียงประเด็นอันหนึ่งที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยคดี

ในประเด็นข้ออื่น หรือนัยหนึ่งพิพาทกันในเรื่องอื่นเป็นข้อใหญ่ใจความ แต่ท้าวความถึงสิทธิในครอบครัว ซึ่งเป็นเพียงประเด็นข้อหนึ่ง มิใช่เนื้อแท้ในคดีแล้ว จะถือว่าเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวด้วยย่อมไม่ได้

ตัวอย่างเช่น คดีพิพาทกันระหว่างสามีภริยา โดยภริยาฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากสามี ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นเป็นสิทธิในครอบครัว ทั้งนี้เพราะเหตุว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา ถ้าดูตาม ป.พ.พ.มาตรา 1454 เดิมบัญญัติว่า “สามีเป็นหัวหน้าผู้ครอง เป็นผู้เลือกที่อยู่ และเป็นผู้อำนวยการในเรื่องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู” หรือ ตาม ป.พ.พ.บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 มาตรา 1461 วรรคสอง “สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน”

ตามตัวอย่างนี้จะเห็นว่าเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว เพราะเหตุว่าประเด็นของคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวโดยตรง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเป็นกรณีสามีภริยาตกลงหย่าขาดจากกัน โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ สามีตกลงให้ค่าเลี้ยงดูบุตรเป็นรายเดือน ๆ ละ 1,000 บาท จนกว่าบุตรผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะ แรก ๆ สามีก็ส่งค่าเลี้ยงดูบุตรตามข้อตกลง ภายหลังกลับเลิกส่งเสีย ถ้าภริยามาฟ้องเรียกเอาค่าเลี้ยงดูบุตรเนื่องจากผิดสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงไว้ ดังนี้ไม่ถือว่าเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ซึ่งต่างกับกรณีตัวอย่างแรก กรณีหลังนี้จะเห็นว่าเป็นเรื่องฟ้องว่าผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ ประเด็นของคดีไม่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวโดยตรง ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาไม่ใช่ประเด็นใหญ่ในคดีนี้ ประเด็นใหญ่ในคดีนี้คือ มีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ ซึ่งไม่ใช่ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวดังกล่าวแล้ว กรณีเช่นนี้จึงไม่เข้าข้อยกเว้นที่จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ดังนั้นจึงต้องหวนกลับไปพิจารณาทุนทรัพย์ในคดีอีกว่าเกิน 20,000 บาทหรือไม่ ถ้าเกินก็อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ แต่ถ้าไม่เกิน 20,000 บาท และไม่มีข้อยกเว้นอื่น ๆ แล้วย่อมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้

ตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกาคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 319/2479

กรณีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากสามี เป็นเรื่องสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 344/2479

การที่สามีทำทัณฑ์บนให้ภริยาไว้ว่า ยอมเลิกกับอนุภริยาที่มีอยู่ ดังนี้เป็นทัณฑ์บนที่ศาลยอมรับพิจารณา หากสามีไม่เลิกกับอนุภริยาเป็นการผิดทัณฑ์บน เป็นเหตุให้ภริยาฟ้องหย่าได้

คดีฟ้องหย่าเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น คู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘-๑๗/๒๔๘๕

ภริยาฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดูและค่าที่อยู่ ฝ่ายสามีฟ้องขอหย่าและขอให้บังคับภริยาส่งบุตร มาอยู่ในความปกครอง ดังนี้เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตาม ศาลชั้นต้น ฎีกาในข้อเท็จจริงได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๔/๒๔๑๒

คดีที่พิพาทกันในเรื่องค่าเลี้ยงดูบุตร เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ไม่ต้องห้ามฎีกา ในข้อเท็จจริง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๘๔/๒๔๑๘

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของ ค.ช.แข่งยัง ผู้เยาว์ โดยโจทก์จดทะเบียน รับเป็นบุตรบุญธรรม จำเลยไปแจ้งต่อตำรวจว่าเป็นบุตรของจำเลย ขอให้ห้ามจำเลยเกี่ยวข้องกับ ค.ช.แข่งยัง จำเลยต่อสู้ว่า ค.ช.แข่งยังเป็นบุตรของจำเลยฟ้องแย้งขอให้ศาลแสดงว่า ค.ช.แข่งยัง เป็นบุตรจำเลย ให้เพิกถอนการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม และให้โจทก์ส่งมอบเด็กนี้ให้แก่ จำเลย ดังนี้เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๘๔/๒๕๒๕

โจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบโดยอ้างว่าจำเลยเป็นทายาทของผู้ตาย จำเลยให้การปฏิเสธว่า ตนมิได้เป็นทายาทของผู้ตาย ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทว่าจำเลยเป็นทายาทของผู้ตาย หรือไม่และพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบต่อโจทก์เพราะจำเลยเป็นทายาทของผู้ตาย ดังนี้ประเด็น โดยตรงแห่งคดีจึงเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว จำเลยจึงมีสิทธิอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๘๓/๒๕๓๐

คดีฟ้องหย่าและขอแบ่งสินสมรสเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวไม่ต้องห้ามฎีกาใน ข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๔๘

ตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกาที่ไม่เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1386/2479

การที่ภริยาซึ่งหย่าขาดจากสามีแล้ว ฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดูบุตรจากสามี เนื่องจากสามีผิดสัญญาหมั้นที่ทำไว้นั้น ไม่เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1302/2482

คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวที่จะฎีกาข้อเท็จจริงได้นั้นต้องเป็นคดีที่พิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวแท้ ๆ

โจทก์ฟ้องเรียกมรดกจากผู้ตายซึ่งตกอยู่ที่จำเลย แม้จำเลยจะต่อสู้ว่าเป็นสามีผู้ตาย ก็ไม่ทำให้กลายเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 61/2484

คดีฟ้องขอให้แสดงว่าพินัยกรรมเป็นโมฆะใช้ไม่ได้นั้นไม่เรียกว่าคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 183/2489

คดีฟ้องแบ่งมรดกที่มีข้อวินิจฉัยว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นภริยาหรือบุตรผู้ตาย อันจะมีสิทธิรับมรดกหรือไม่ นั้น ไม่นับว่าเป็นคดีที่พิพาทอันเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1757/2492

ฟ้องขอให้ทำลายการจำนองกับสัญญาหมั้นความ แม้โจทก์จะอ้างว่าทรัพย์สินที่จำนองเป็นของโจทก์ ฝ่ายจำเลยอ้างว่าเป็นของจำเลย ก็คงเป็นเรื่องฟ้องขอให้ทำลายสัญญา แม้จะมีประเด็นโต้เถียงกันว่า โจทก์กับจำเลยเป็นสามีภริยากันหรือไม่ ก็ไม่เป็นคดีพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 539/2493

โจทก์ฟ้องขอแบ่งส่วนมรดกของตาที่ฝากจำเลยปกครองแทน แต่ไม่มีการโต้เถียงกันในเรื่องความเป็นญาติ หรือสิทธิของโจทก์ที่จะได้รับมรดกในฐานะเป็นญาติของตา คงเถียงกันแต่ว่าโจทก์ยังคงมีสิทธิดั้งเดิมหรือหมดสิทธิไปแล้ว ดังนี้ ถือว่าไม่เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 924/2497

คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก คู่ความทำกันว่า ถ้าบุตรของผู้คัดค้านเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ผู้ร้องขอถอนคำร้อง ดังนี้ไม่เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ผู้ร้องอ้างว่าผู้ตายไม่มีภริยา ไม่มีบุตร แต่มีหนี้สินอยู่ ขอให้ศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกเพื่อขายที่ดินใช้หนี้ มีผู้คัดค้านว่าผู้ตายมีบุตรกับผู้คัดค้าน คู่ความทำกันว่า ถ้าบุตรของผู้คัดค้านเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ผู้ร้องขอถอนคำร้องนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว คำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ให้หลักต่อไปว่า คดีที่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวนั้นต้องพิพาทกันด้วยสิทธิในครอบครัวแท้ ๆ แต่คดีนี้คู่ความพิพาทกันในเรื่องขอตั้งผู้จัดการมรดก เพราะฉะนั้นจึงไม่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2882/2525

โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระค่าเลี้ยงดูเป็นเงิน 13,075 บาท กับให้จำเลยชำระต่อไปเป็นรายเดือนตลอดชีวิตของโจทก์เป็นคดีที่จำนวนทุนทรัพย์พิพาทไม่เกิน 20,000 บาท และเป็น การฟ้องตามสัญญาที่โจทก์จำเลยทำไว้ต่อกันไม่ใช่คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว จึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงนี้ยุติไปแล้วตั้งแต่ศาลชั้นต้น จำเลยจึงไม่มีสิทธิฎีกา

โดยสรุปแล้ว คดีที่เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลก็ดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวก็ดี สามารถอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้เสมอไม่ต้องคำนึงว่าทุนทรัพย์จะเกินหรือไม่เกิน 20,000 บาท จะมากน้อยเท่าไร แม้แต่เพียง 10 บาท ก็อุทธรณ์ได้

อนึ่ง คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล และสิทธิในครอบครัวไม่จำกัดว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ จะมีทุนทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ อุทธรณ์ได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะคดีที่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวก็มีหลักการเดียวกับคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล คือ ในคดีหนึ่งอาจเป็นได้ทั้งคดีไม่มีทุนทรัพย์และคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล และสิทธิในครอบครัวก็ได้

(4) คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

ข้อยกเว้นข้อนี้หมายถึงว่า ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์แล้ว อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เสมอ แม้จะมีราคาเพียงเล็กน้อย เช่น 1 บาทก็อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้

ความหมายของคำว่าอสังหาริมทรัพย์ ใน ป.พ.พ. กับ ป.วิ.แพ่ง

ส่วนคำว่า “อสังหาริมทรัพย์” มีความหมายแคบไหนดั้น คงถือหลักตาม ป.พ.พ. มาตรา 100 ลักษณะทรัพย์ซึ่งตามมาตรา 100 ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความไว้ว่า “อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ที่ดินกับทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น อนึ่ง คำว่า อสังหาริมทรัพย์ ท่านหมายความรวมถึง สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นด้วย”

จากคำนิยามมาตรา 100 แห่ง ป.พ.พ.นี้เอง เราสรุปได้ว่า อสังหาริมทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์อันเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน, โรงเรือนที่ปลูกติดกับที่ดิน ตลอดจนสิ่งใดที่นำมาติดตั้งตราเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรือน เช่น กระจ่างมุงหลังคา หน้าต่าง ถือว่าเป็นอสังหาริมทรัพย์ สิ่งเหล่านี้เราเข้าใจได้ง่าย

นอกจากนี้ต้องสังเกตไว้ด้วยว่า ยังหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินด้วย

ข้อพิจารณา

ฉะนั้น เวลาจะวินิจฉัยว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ เช่น จะวินิจฉัยว่าโรงเรือนใดเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ ให้ดูว่าลักษณะสภาพของโรงเรือนนั้นเองว่าเป็นทรัพย์อันติดกับที่ดินตามความหมายของมาตรา 100 หรือไม่ ข้อควรระวัง อย่างนำเรื่อง “ส่วนควบ” มาพิจารณาปะปน เพราะอาจจะมีหลายคนที่ยังเข้าใจไขว้เขวอยู่ การที่สิ่งใดจะเป็นส่วนควบของที่ดินหรือไม่กับการจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ เป็นคนละเรื่องกัน เช่น โรงเรือนที่ปลูกอยู่บนที่ดินที่เราเช่าเขาปลูกเป็นการชั่วคราว ถ้าพิจารณาในเรื่องส่วนควบแล้ว โรงเรือนนั้นย่อมไม่ใช่ส่วนควบของที่ดิน แต่ถ้าพิจารณาในด้านเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ ก็ต้องดูว่าปลูกลงไปบนที่ดินเป็นการถาวรเคลื่อนย้ายไม่ได้ใช่หรือไม่ ถ้าใช่ก็เป็นอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

หันมาพิจารณาถึงคำว่า สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นได้แก่อะไรบ้าง ตามที่เราเคยศึกษากันมาในกฎหมายเบื้องต้นแล้วว่า สิทธิหมายถึงประโยชน์หรือสิ่งที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ให้สังเกตไว้ด้วยว่า สิทธิที่จะเป็นอสังหาริมทรัพย์นั้น จะต้องเป็นสิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ เช่น

- สิทธิครอบครอง
- ภาระจำยอม
- สิทธิอาศัย

- สิทธิเก็บกิน
- สิทธิเหนือพื้นดิน
- ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งสิทธิที่จะติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของคนจากบุคคลอื่นผู้ไม่มีอำนาจยึดถือตามมาตรา 1336 ด้วย

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ว่ามีความหมายแค่ไหนเพียงใด ซึ่งต่อไปเราจะโยงเรื่องนำไปใช้กับการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งผู้เขียนได้เกริ่นไว้แต่ต้นแล้วว่า ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ยอมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้เสมอ ไม่ต้องคำนึงถึงทุนทรัพย์ว่าจะมากน้อยเพียงใดก็ตาม เช่น คู่กรณีพิพาทกันด้วยเรื่องแย่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินเนื้อที่เพียงหนึ่งตารางวา ราคา 500 บาท คู่ความฝ่ายใดไม่พอใจในคำพิพากษาคืออุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

สรุปหลัก

ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์แล้ว อุทธรณ์ได้เสมอไม่ต้องคำนึงถึงทุนทรัพย์ว่าจะมากน้อยเพียงใดก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตามแม้เราจะเห็นว่าคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น พิพาทเกี่ยวกับที่ดินอย่าด่วนตัดสินว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามความหมายของมาตรา 224 เสมอไป ถึงแม้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะถือว่าที่ดินเป็นอสังหาริมทรัพย์ก็ตาม (ป.พ.พ.มาตรา 100) ทั้งนี้เพราะเหตุว่าคดีเกี่ยวกับที่ดินอาจจะมีใช้คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามความหมายของ ป.วิ.แพ่งก็ได้ ปัญหาว่าคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 224 เป็นคดีอย่างไร คดีที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 224 ป.วิ.แพ่ง หมายถึงคดีที่โจทก์มุ่งหมายจะบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไต่โดยเฉพาะเจาะจง หรือคดีที่จะต้องพิเคราะห์ถึงความเป็นอยู่ของอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไต่โดยเฉพาะ เช่น

- ฟ้องบังคับจำนอง
- ฟ้องขับไล่ผู้บุกรุกออกจากที่ดิน
- ฟ้องขอให้ผู้ปลูกเรือนรุกล้ำเข้ามาในที่ดินให้รื้อไป เป็นต้น

ดังนั้นในการพิจารณาว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 224 แห่ง ป.วิ.แพ่งหรือไม่ มีหลักดังนี้ :-

อย่างไรจึงจะถือว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 224

หลักที่ 1 ให้พิจารณาถึงคำฟ้องว่าเมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีแล้ว จะต้องจัดการหรือบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะเจาะจงหรือไม่ ถ้ามีการบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะเจาะจงจึงจะถือว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ตัวอย่างเช่น

- ฟ้องคดีบังคับจำนอง แม้ศาลจะพิพากษาเกี่ยวกับสัญญาจำนองก็ตาม แต่เมื่อศาลพิพากษาคดีให้โจทก์ชนะ ก็จะต้องมีการจัดการหรือบังคับถึงตัวทรัพย์สินที่จำนอง หรือ

- ทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินแปลงหนึ่ง ตกลงราคา 100,000 บาท ผู้ซื้อวางมัดจำไว้ 20,000 บาท ที่เหลืออีก 80,000 บาท จะชำระเมื่อวันไปทำการโอนจดทะเบียนตามกฎหมาย ต่อมาผู้จะขายบิดพลิ้วไม่ไปทำการโอน (จะด้วยเหตุใดก็ตาม เช่น มีผู้มาติดต่อให้ราคาสูงกว่าที่ตกลงขายแก่ผู้ซื้อคนก่อน) ดังนี้ ถ้าผู้จะซื้อฟ้องขอให้บังคับตามสัญญา คือให้โอนที่ดินแก่ผู้จะซื้อ ก็เป็นฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เพราะฟ้องบังคับโดยเฉพาะเจาะจงให้โอนที่ดินแปลงนั้น

แต่ถ้าเป็นกรณีผู้จะซื้อไม่ตั้งใจบังคับตามสัญญา แต่ฟ้องเรียกเอาเงินมัดจำคืน หรือเรียกเอาค่าเสียหายในการผิดสัญญาก็เป็นฟ้องที่ไม่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เพราะไม่ได้เจาะจงบังคับเอาตัวทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2334/2517

คำฟ้องเรียกเงินค่าขายที่ดิน มิได้บังคับถึงการที่จะบังคับแก่ตัวทรัพย์สินคือที่ดินนั้น จึงมิใช่คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์...ฯลฯ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2842/2519

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาจะขายที่ดินให้โจทก์ โจทก์ได้วางมัดจำและผ่อนชำระแล้วรวมเป็นเงิน 33,000 บาท ขอให้จำเลยคืนเงินค่าที่ดิน 33,000 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นให้จำเลยชำระเงินตามฟ้อง จำเลยจะฎีกาในข้อเท็จจริงไม่ได้.....ฯลฯ

ข้อสังเกต

ถ้าเป็นกรณีฟ้องขอให้เปิดทางเดินเพราะเป็นทางจำเป็นหรือภาระจำยอม หรือฟ้องตามป.พ.พ.มาตรา 1337 เป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ และคำร้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

เพราะฉะนั้นให้ระมัดระวังในการวินิจฉัยปัญหา เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับที่ดินหรืออื่น ๆ ซึ่งอยู่ในความหมายของคำว่าอสังหาริมทรัพย์ตาม ป.พ.พ.มาตรา 100 ก็อย่าเพิ่งด่วนตัดสินใจว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์เสมอไป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะอาจจะไม่เป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามความหมายของ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 224 ก็ได้ ดังตัวอย่างฟ้องเรียกเอาเงินมัดจำค้ำ เป็นต้น ซึ่งถ้าพิจารณาแต่เพียงผิวเผินก็จะเห็นว่าเกี่ยวกับที่ดินเหมือนกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวไปว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะเป็นเพียงเรียกเอาเงินมัดจำค้ำเท่านั้น หาได้ฟ้องเจาะจงบังคับเอาตัวที่ดินไม่ จึงไม่เป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์แต่ประการใดเลย

ดังนั้นในการวินิจฉัยว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ ให้นำหลักข้างต้นมาประกอบการพิจารณาด้วย เมื่อเห็นว่าเข้าหลักเป็นอสังหาริมทรัพย์แล้ว ย่อมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

หลักที่ 2 คดีที่จะต้องพิเคราะห์ถึงความเป็นอยู่ของอสังหาริมทรัพย์ขึ้นใดโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1783/2527

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำละเมิดต่อโจทก์ เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ต้องสูญเสียที่ดินของโจทก์ไป จำเลยให้การว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณะไม่ใช่ของโจทก์และจำเลยมิได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ แม้จะมีได้กล่าวแก่เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ว่าที่ดินเป็นของจำเลยและตามคำฟ้องของโจทก์มิได้มีคำขอที่จะบังคับแก่ที่พิพาท แต่การที่จะพิจารณาว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ก็ต้องพิจารณาด้วยว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์หรือไม่ อันเป็นการพิจารณาถึงความ เป็นอยู่แห่งอสังหาริมทรัพย์ จึงเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

ข้อเท็จจริงในคดีโดยย่อ

* โจทก์อ้างว่าเป็นผู้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์แล้ว ต่อมา มีช่างแผนที่ทางราชการมารังวัดและปักหลักคอนกรีตในที่ดินนั้นบางส่วน และนายอำเภอท้องที่ได้มีหนังสือแจ้งให้โจทก์ทราบว่าเป็นที่ดินที่รังวัดดังกล่าวเป็นที่สาธารณะ หนังสือรับรองการทำประโยชน์ของโจทก์ออกทับที่สาธารณะโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้โจทก์และบริวารออกจากที่ดินส่วนดังกล่าวและห้ามมิให้กระทำการใด ๆ ในระหว่างที่ทางราชการดำเนินการเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ของโจทก์ โจทก์จึงฟ้องคดีนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3426/2529

ฟ้องขอให้รื้อถอนอาคารส่วนที่ดัดแปลงต่อเติมโดยผิดกฎหมายและใช้ค่าเสียหาย เป็นคดีเกี่ยวกับยอสังหาริมทรัพย์ จึงเข้าข้อยกเว้นที่คู่ความจะอุทธรณ์และฎีกาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีทุนทรัพย์หรือไม่หรือทุนทรัพย์มากน้อยเพียงใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 460/2530

ทรัพย์ที่ยึดเป็นเรือนทรงไทยสองหลังแฝด เป็นอสังหาริมทรัพย์ แม้คดีจะมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท ก็ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 224

(หมายเหตุ คดีนี้สืบเนื่องมาจากโจทก์นำยึดเรือนดังกล่าว อ้างว่าเป็นของจำเลย ผู้ร้องอ้างว่าเป็นของผู้ร้องมิใช่ของจำเลย ขอให้ปล่อยทรัพย์ คดีนี้ทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท ศาลฎีกาวินิจฉัยดังกล่าว - ผู้เขียน)

ตามที่กล่าวมาแล้วที่ว่า คดีเกี่ยวกับยอสังหาริมทรัพย์อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้นั้นเป็นหลัก แต่ก็มิใช่ข้อยกเว้น คือในคดีบางประเภท แม้จะเกี่ยวกับยอสังหาริมทรัพย์ก็ห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งเรียกว่าข้อยกเว้นซ้อนข้อยกเว้น คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงนี้ ได้แก่คดีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 224 วรรคสอง คือ

- ก) คดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อันมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท
- ข) คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท
- ค) คดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งขณะยื่นฟ้องอาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท

คดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์

- ก) คดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อันมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท

ค่าเช่าที่ฟ้องนี้ กฎหมายไม่ได้จำกัดว่าเป็นค่าเช่ารายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปี ดังนั้นจะเป็นการเช่ารายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปีก็ได้ ในด้านอัตราค่าเช่าก็มีได้กำหนดไว้ เพราะฉะนั้นค่าเช่าดังกล่าวนี้จะมีอัตราการเช่าเท่าใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเดือนละ 2,000 บาท ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ในข้อ (ข) และ (ค) ค่าเช่าตามหัวข้อ (ก) นี้อาจจะเดือนละ 100 บาท 500 บาท หรือ 1,000 บาทก็ได้ ไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อรวมกันแล้วเกิน 20,000 บาท

หรือไม่ ถ้าไม่เกิน 20,000 บาท หรือแม้แต่ 20,000 บาทพอดี จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงยอมไม่ได้ แต่ถ้าเกิน 20,000 บาท แล้วยอมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้

ตัวอย่างเช่น ฟ้องว่าจำเลยเช่าตึกโจทก์ ตกลงค่าเช่าเดือนละ 5,000 บาท จำเลยค้างค่าเช่า 4 เดือนรวมเป็นเงิน 20,000 บาท ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระ เมื่อศาลตัดสินแล้ว โจทก์หรือจำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าค่าเช่ารวมแล้วเป็นทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท แต่ถ้าค้างค่าเช่า 5 เดือนเป็นเงิน 25,000 บาท ดังนี้ยอมอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้ (เทียบฎีกาที่ 1084/2508 ตัดสินตามกฎหมายเดิมก่อนแก้ไข ป.ว.พ.)

การคิดค่าเช่าที่ค้างชำระ

มีปัญหาค่าเช่าหนี้จะคิดอย่างไร ทั้งนี้เพราะในคดีที่ฟ้องเรียกค่าเช่าที่ค้างชำระ ค่าเช่าที่ค้างชำระจะเกิดเป็น 2 ช่วง คือ ระยะเวลาค้างตั้งแต่วันผิดนัดจนถึงวันยื่นฟ้องช่วงหนึ่ง และหลังจากยื่นฟ้องไปแล้วก็ยังไม่ชำระ ค้างชำระของเดือนต่อ ๆ มาเป็นอีกช่วงหนึ่ง สรุปแล้วค่าเช่าแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงก่อนฟ้องและช่วงหลังฟ้องแล้ว ดังนี้ปัญหาก็เกิดขึ้นว่าจะถือเอาค่าเช่าที่ค้างชำระในช่วงใดเป็นเกณฑ์คำนวณทุนทรัพย์

ในกรณีเช่นนี้ หลักให้คิดเงินค่าเช่าได้เฉพาะช่วงก่อนฟ้องโดยคิดถึงวันยื่นฟ้อง เป็นเกณฑ์พิจารณาทุนทรัพย์ ส่วนค่าเช่าภายหลังยื่นฟ้องแล้วเรียกว่าค่าเช่าในอนาคต เอมารวมเป็นทุนทรัพย์ด้วยไม่ได้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 816-817/2516

ฟ้องขับไล่ออกจากตึกซึ่งค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท แม้จะเรียกค่าเสียหายในอนาคตอีกเดือนละ 4,000 บาท ก็ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1218/2518

โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากตึกที่เช่าเดือนละ 350 บาท และเรียกค่าเสียหายในอนาคตเดือนละ 3,000 บาท นับจากวันฟ้องจนกว่าจำเลยและบริวารจะออกจากตึกที่เช่า กรณีจึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงตามมาตรา 224 วรรคสอง แม้ว่ากรณีนี้โจทก์ได้เรียกค่าเสียหายมาด้วยเดือนละ 3,000 บาทก็ตาม แต่เรียกมาเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ กรณีไม่เข้าข้อยกเว้นให้คู่ความอุทธรณ์ได้ ตามความตอนท้ายของมาตรา 224 วรรคสอง จำเลยจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 923/2525

คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากบ้านอันมีค่าเช่าเดือนละ 600 บาท แม้โจทก์จะฟ้องเรียกค่าเสียหายนับแต่วันฟ้องเดือนละ 3,000 บาท แต่เป็นค่าเสียหายในอนาคต จึงเป็นคดีต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4098/2530 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าอสังหาริมทรัพย์

ข) คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท

ตัวอย่างเช่น นกฟ้องขับไล่หนุออกจากตึกที่พักพิพาทซึ่งมีค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท (สมมติเดือนละ 1,000 บาท) ถ้าศาลตัดสินขับไล่หนุเช่นนี้ หนุจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้

ข้อสังเกต

มีข้อพึงสังเกตตามหัวข้อ (ข) ดังนี้

(1) เป็นเรื่องขับไล่ผู้เช่า และต้องเป็นกรณีขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ด้วย ถ้าเป็นกรณีขับไล่ออกจากสังหาริมทรัพย์ (เช่น ฟ้องขับไล่ออกจากเรือนแพ แม้ค่าเช่าเดือนละไม่เกิน 20,000 บาท) จะนำบทบัญญัตินี้ไปใช้ไม่ได้

(2) กฎหมายกำหนดค่าเช่าไว้แน่นอนว่าต้องไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท โดยถือเอาขณะยื่นฟ้องเป็นเกณฑ์ ถ้าอัตราค่าเช่าเกินกว่ากำหนดนี้ ย่อมไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

จากตัวอย่างข้างต้น ถ้าข้อเท็จจริงเกิดขึ้นตรง ๆ ตามตัวอย่างย่อมไม่มีปัญหา แต่ที่เป็นปัญหาได้แก่กรณีนอกจากฟ้องขับไล่แล้วยังมีคำขออย่างอื่นพ่วงตามมาด้วย เช่น

นกฟ้องขับไล่หนุ ซึ่งเช่าตึกพิพาท ค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท อ้างว่าสัญญาเช่าหมดอายุ การเช่าแล้ว และหนุยังคงค้างชำระค่าเช่ารวม 24,000 บาท ขอให้ศาลขับไล่ และในขณะเดียวกันยังเรียกให้ชำระค่าเช่าซึ่งค้างจำนวน 24,000 บาทนี้ด้วย หนุต่อสู้ว่าค่าเช่าไม่เคยค้างชำระได้ชำระค่าเช่าเสมอมา ดังนี้สมมติว่าศาลพิพากษาขับไล่หนุ แต่เรื่องค่าเช่าศาลเชื่อว่าไม่มีติดค้าง จึงยกฟ้องประเด็นนี้ นกจะอุทธรณ์ในปัญหาว่าหนุยังไม่ได้ชำระค่าเช่าที่ค้างซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงได้หรือไม่?

หลักวิธีพิจารณาง่ายๆ ในเบื้องต้น ให้ดูปัญหาแล้วแยกออกเป็นประเด็นเสียก่อน จะเห็นว่าปัญหานี้แบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ

- ก) ประเด็นฟ้องขับไล่
- ข) ประเด็นเรียกค่าเช่าที่ค้างชำระ 24,000 บาท

เมื่อแยกแล้ว ขั้นตอนต่อไปให้พิจารณาแต่ละประเด็นว่าต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงหรือไม่ โดยพิจารณาเริ่มประเด็นข้อ (ก) ก่อนโดยให้ตั้งคำถาม ๆ ตัวเองเสียก่อนว่า

- 1. เป็นคดีฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ใช่หรือไม่ (ถ้าคำตอบว่าใช่ให้ดูต่อไป)
- 2. ค่าเช่าในขณะที่ยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท ใช่หรือไม่ (ถ้าใช่ดูต่อไป)

ถ้าดูตาม 2 ข้อนี้แล้วจะเห็นว่าต้องด้วยกรณีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีค่าเช่าขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท ห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงแล้ว ดังนั้นประเด็นนี้ย่อมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้ ให้พิจารณาประเด็นข้อ (ข) ต่อไป โดยตั้งคำถาม ๆ ตัวเองอีกว่า

- 1. ฟ้องเรียกค่าเช่าทุนทรัพย์เกิน 20,000 บาทหรือไม่ จะเห็นว่าเกินแล้ว ประเด็นนี้จึงไม่ต้องห้าม

เพราะฉะนั้นเมื่อใดก็ตามคดีฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์มีหลายประเด็น ถ้าประเด็นใดประเด็นหนึ่งสามารถอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้แล้วย่อมทำให้ทั้งคดีนี้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ นั่นก็คือโจทก์จะอุทธรณ์ในประเด็นเรื่องเงินค่าเช่าที่ค้างชำระยอมทำได้และทำนองเดียวกัน จำเลยจะอุทธรณ์ในประเด็นเรื่องขับไล่ก็ยอมได้คู่กัน

ในทางตรงกันข้าม ถ้าคดีฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์มีหลายประเด็น และทุก ๆ ประเด็นต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงหมด ก็จะเป็นผลให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้เลย เช่น ฟ้องขับไล่ออกจากบ้านเช่า ค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท และเรียกค่าเช่าที่ค้างอีก 1 เดือน 2,000 บาท ดังนี้

หลักการพิจารณาคงเหมือนที่กล่าวมาแล้ว แบ่งประเด็นในคดีนี้ออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ

- ก) ประเด็นขับไล่
- ข) ประเด็นค่าเช่าค้างชำระ

ขั้นตอนพิจารณาคงเหมือนเดิม คือ ประเด็นแรก (ก)

ถามตนเองว่า 1) เป็นคดีฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ใช่หรือไม่ ถ้าใช่ ดูต่อไป

2) ค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท ใช่หรือไม่ ถ้าใช่ดูต่อไป

ดูประเด็นแรกนี้ก็จะเห็นว่าต้องห้ามเสียแล้ว

พิจารณาประเด็นที่สอง (ข)

ถามตนเองว่า 1) ค่าเช่าที่ค้างเกิน 20,000 บาทหรือไม่ จะเห็นว่าไม่เกิน ประเด็นนี้ ต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงอีก

เมื่อมีประเด็นต้องห้ามทั้งคู่ คดีนี้ยอมอุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้ (ยกเว้นจะปรากฏข้อเท็จจริงขึ้นมาอีกว่าไปเข้าข้อยกเว้นอื่น ๆ ที่ไม่ห้ามอุทธรณ์ เป็นต้น)

ข้อสังเกต

ถ้าเราถามตัวเองแล้วได้คำตอบว่าเป็นคดีฟ้องขับไล่จริงแต่ขับไล่ออกจาก "สังหาริมทรัพย์" เช่นนี้ให้เข้าใจทันทีว่าบทบัญญัติขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์นี้นำมาปรับใช้ไม่ได้ อาจต้องหวนกลับไปพิจารณาหลักอื่น ๆ ต่อไป

ปัญหาที่น่าพิจารณาต่อไปว่า ถ้าโจทก์ฟ้องขับไล่จำนวนออกจากตึกแถวค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท แล้วเรียกเอาค่าเช่าที่ค้างชำระ 1 เดือน 2,000 บาท ตามตัวอย่างข้างต้น และนอกจากนี้โจทก์รู้ว่าโจทก์จะเรียกเอาค่าเช่าที่เกิดขึ้นภายหลังยื่นฟ้องแล้ว ซึ่งเป็นค่าเช่าในอนาคตมารวมเป็นทุนทรัพย์ไม่ได้ โจทก์จึงเลี่ยงเป็นเรียกเอาเป็นค่าเสียหายอีกเดือนละ 2,000 บาท จนกว่าศาลจะพิพากษาขับไล่ เช่นนี้โจทก์จะเอาค่าเสียหายในอนาคตมารวมเป็นทุนทรัพย์เพื่อให้เกิดสิทธิอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงจะได้หรือไม่?

กรณีเช่นนี้ โจทก์จะนำเอาค่าเสียหายในอนาคตมารวมด้วยก็ไม่ได้ มีผลดูจัดเรียกค่าเช่าในอนาคตเหมือนกัน ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 816-817/2516, 1218/2518, 923/2525 และ 4096/2530 ฯลฯ ได้วินิจฉัยวางบรรทัดฐานไว้แล้ว แต่ถ้าเป็นค่าเสียหายในปัจจุบันยอมนำมาคิดรวมเป็นทุนทรัพย์ได้ ปัญหาน่าคิดต่อไปว่า ถ้าโจทก์เห็นว่าคดีฟ้องขับไล่ของโจทก์ไม่เอื้ออำนวยให้โจทก์อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้ ด้วยเหตุค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท สมมติว่าเดือนละ 2,000 บาท และจำนวนค้างค่าเช่าอยู่จำนวน 20,000 บาทพอดี โจทก์จะหาทางอุทธรณ์ข้อเท็จจริงไว้ล่วงหน้า โดยฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท แต่แทนที่โจทก์จะเรียกค่าเช่าที่ค้างชำระจำนวน 20,000 บาท โจทก์กลับเลี่ยงไปใช้การเรียกค่าเสียหายแทน โดยตั้งจำนวนค่าเสียหายเท่ากับค่าเช่าที่ค้าง 20,000 บาท แต่เปลี่ยนการใช้ถ้อยคำเสียใหม่ ทั้งนี้โดยโจทก์รู้ว่าถ้าโจทก์เรียกเป็นค่าเช่าที่ค้างชำระก็จะถูกต้องห้ามอุทธรณ์ เพราะทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท โจทก์จึงเลี่ยงเป็นเรียกค่าเสียหายแทน ปัญหาว่าการกระทำเช่นนี้จะก่อให้เกิดสิทธิอุทธรณ์ข้อเท็จจริงหรือไม่ กรณีเช่นนี้ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่า โจทก์ก็ไม่เกิดสิทธิที่จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้แต่อย่างใด จริงอยู่โจทก์อาจจะได้เพียงว่ากฎหมายห้าม

อุทธรณ์ข้อเท็จจริงเฉพาะคดีเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท เท่านั้น แต่คำว่าค่าเช่า กับค่าเสียหาย นั้นต่างกัน (เพราะตราบโดยยังไม่มี การเลิกสัญญาเช่า สิทธิในการเรียกค่าเช่าต่อไปยังคงมีอยู่ แต่เมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลง สิทธิในการเรียกค่าเช่าต่อไปย่อมสิ้นสุดลงไปด้วย คงเรียกได้แต่ค่าเสียหาย) แม้โจทก์จะเถียงว่า กฎหมายห้ามเฉพาะเรียกค่าเช่า แล้วจะแปลว่าถ้าเรียกเป็นค่าเสียหาย แม้ไม่เกิน 20,000 บาท ย่อมไม่ห้าม เช่นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า การอ้างคดีย่อมฟังไม่ขึ้น จริงอยู่ แม้คำว่า “ค่าเช่า” กับคำว่า “ค่าเสียหาย” ความหมายต่างกัน แต่โจทก์ก็ต้องถูกห้ามโดยบทบัญญัติวรรคแรกที่ว่าทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 20,000 บาท ย่อมต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงอยู่นั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเรื่องนี้ได้คลี่คลายไม่เป็นปัญหาอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากปรากฏแนววินิจฉัยของศาลฎีกาแล้วว่า การเลี้ยงไปเรียกเงินค่าเช่าที่ค้างชำระเป็นค่าเสียหายนั้นศาลฎีกาวินิจฉัยว่าถือเป็นการเรียกค่าเช่าที่คำนวณเป็นค่าเสียหายอันเกี่ยวพันกับฟ้องขับไล่นั้นเอง เมื่อเรียกมาไม่เกินที่กฎหมายกำหนดไว้คือไม่เกิน 20,000 บาท คดีจึงต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง (เทียบฎีกาที่ 3141/2525)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3141/2525

ฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากตึกแถวค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 5,000 บาท แม้จะเรียกค่าเสียหายเป็นรายเดือนเข้ามาเป็นเงิน 15,000 บาท ก็ถือได้ว่าเป็นการเรียกค่าเช่าที่คำนวณเป็นค่าเสียหายอันเกี่ยวพันกับฟ้องขับไล่นั้นเอง เมื่อจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกนั้นไม่เกิน 50,000 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขเล็กน้อยเฉพาะจำนวนเงินที่เรียก จึงต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 248

(หมายเหตุ หลักเกณฑ์การคำนวณทุนทรัพย์ในมาตรา 224 และมาตรา 248 มีลักษณะเดียวกัน แนววินิจฉัยคดีนี้จึงใช้เป็นตัวอย่างประกอบการทำความเข้าใจในมาตรา 224 ได้ - ผู้เขียน)

การอุทธรณ์คดีฟ้องแย้ง

คดีที่โจทก์ฟ้องแล้วจำเลยฟ้องแย้ง จะอุทธรณ์ได้แค่ไหนเพียงใด?

ในกรณีเช่นนี้จะต้องแยกการพิจารณาทุนทรัพย์หรือประเภทของคดีของฟ้องเดิมและฟ้องแย้งออกจากกัน เพราะในบางกรณีฟ้องเดิมอาจต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง แต่ฟ้องแย้งอาจไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ก็เป็นได้ และในทางกลับกัน ฟ้องเดิมไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ แต่ฟ้องแย้งกลับต้องห้ามอุทธรณ์ก็มีได้ ดังนี้เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2515

คดีที่โจทก์ฟ้องและจำเลยฟ้องแย้ง จะอุทธรณ์ฎีกาได้เพียงใดหรือไม่ ต้องแยกพิจารณาคณะส่วน

โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยผู้เช่าตึกจากโจทก์เป็นคดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์ อันมีค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท และเรียกค่าเสียหายมาด้วยทุนทรัพย์ไม่เกิน 2,000 บาท ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

จำเลยฟ้องแย้งว่า โจทก์แลกเปลี่ยนสิทธิการเช่าตึกกับจำเลย ขอให้บังคับโจทก์โอนสิทธิการเช่าให้จำเลย เป็นคดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริง

ฯลฯ

(หมายเหตุ คดีนี้พิพากษาตาม ป.วิ.แห่งเดิม ก่อนแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 6 พ.ศ. 2518 กฎหมายเดิมกำหนดทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 2,000 บาท ห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง กฎหมายปัจจุบันแก้ไขทุนทรัพย์ให้สูงขึ้นเป็น 20,000 บาท หลักกฎหมายส่วนใหญ่เหมือนเดิม คำพิพากษาฎีกาคดีนี้จึงยังคงใช้เป็นบรรทัดฐานได้อยู่ - ผู้เขียน)

คดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยฯ

ก) คดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งขณะยื่นคำฟ้องอาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท

หลักข้อ (ก) นี้ ทำนองเดียวกับข้อ (ข) เป็นส่วนใหญ่ มีข้อแตกต่างกันตรงที่ข้อ (ข) เป็นการฟ้องขับไล่ “ผู้เช่า” คือเข้าลักษณะเช่าทรัพย์ มีสัญญาเช่าต่อกัน ส่วนข้อ (ก) เป็นเรื่องฟ้องขับไล่ “ผู้อาศัย” คือไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน เป็นเพียงการอาศัย เพราะฉะนั้นจึงไม่มีค่าเช่า แต่กฎหมายวางเกณฑ์วิธีคำนวณโดยถือกำหนดว่าในขณะที่ยื่นฟ้อง “อาจให้เช่า” ได้ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท

ความหมายของคำว่า “ผู้อาศัย”

คำว่า “ผู้อาศัย” ในที่นี้ ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดมีสิทธิอาศัยตาม ป.พ.พ. บรรพ 4 เสมอไป เพียงอาศัยธรรมดาที่อยู่ในความหมายแล้ว เช่น เป็นผู้อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่น ปู่, ย่า หรือเมื่อครั้ง

บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ เป็นต้น กรณีที่จะเกิดการฟ้องขับไล่ผู้อาศัย เช่น ในกรณีที่ผู้มึกรมสิทธิ์ ในอสังหาริมทรัพย์ ได้ขอร้องให้ผู้อาศัยขนย้ายออกไปจากอสังหาริมทรัพย์เพื่อจะได้เอาอสังหาริมทรัพย์นั้นทำประโยชน์ แต่ผู้อาศัยไม่ยอมขนย้าย

ตัวอย่าง ผู้ได้รับมรดกที่ดินจากเจ้ามรดกจะปลูกสร้างโรงเรือนเพื่อทำเป็นศูนย์การค้า ได้ขอให้ผู้อาศัยอยู่บนที่ดินนั้นตั้งแต่ครั้งเจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ขนย้ายออกไป เมื่อผู้อาศัยไม่ยอมขนย้าย จึงฟ้องขับไล่ออกจากที่ดิน เป็นต้น สิทธิในการจะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้หรือไม่นั้น จะต้องคำนวณว่าขณะยื่นฟ้องนั้นที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่พิพาทนั้น ถ้านำออกให้เช่าอาจจะได้ค่าเช่าเดือนละเท่าใด ถ้าอาจให้เช่าได้เดือนละไม่เกิน 2,000 บาท คู่ความก็อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้

ข้อเสนอแนะ

ในการบรรยายฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ซึ่งอาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท นั้น ใครขอเสนอแนะบางประการว่า ในการบรรยายฟ้องควรจะได้บรรยายไว้ด้วยว่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้าให้เช่าจะได้ค่าเช่าเท่าใดด้วย ถ้าในคำฟ้องไม่ปรากฏ แม้ในชั้นพิจารณาสืบพยานจะมีการกล่าวถึงในเรื่องนี้อยู่บ้าง แต่เมื่อไม่ได้กล่าวไว้ในคำคู่ความว่าอาจจะให้เช่าได้เดือนละเท่าใด ถ้าต่อมาจำเลยแพ็คดีแล้วอุทธรณ์เถียงเรื่องนี้ว่า อุทธรณ์ของเขาไม่ต้องห้ามก็จะเกิดปัญหาขึ้น เมื่อจำเลยอุทธรณ์อย่างนี้จะตีความให้เป็นโทษแก่จำเลยยอมไม่ได้ เพราะโจทก์เองก็ไม่ได้กล่าวไว้ในฟ้อง เป็นความผิดของศาลด้วยที่ตรวจฟ้องไม่ชัดเจน โจทก์เองก็ไม่ได้ขอแก้ฟ้อง ศาลถือหลักว่าถ้าจะต้องตีความแล้วต้องตีความไปในทางมิให้ฝ่ายที่เสียประโยชน์เสียหาย (ดู ป.พ.พ.มาตรา 11)

ดังนั้น เมื่อไม่ปรากฏว่าได้ค่าเช่าเท่าใด ต้องตีความว่าค่าเช่าเกินกว่า 2,000 บาทต่อเดือน เพื่อประโยชน์แก่จำเลย ๆ จึงอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นเพียงข้อเสนอแนะของผู้เขียนในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้จำเลยใช้เป็นข้ออ้างยกคดีขึ้นอุทธรณ์ข้อเท็จจริงอันจะเป็นผลให้คดียืดเยื้อ

แต่อย่างไรก็ตาม นักศึกษาอย่านำกรณีดังกล่าวข้างต้นไปปะปนกับกรณีที่สามารถพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีได้ กรณีจะใช้ ป.พ.พ.มาตรา 11 ก็ต่อเมื่อเป็นกรณีมีข้อสงสัยจึงต้องตีความให้เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะต้องเสียในมูลหนี้ นั้น แต่ถ้าไม่เป็นกรณีมีข้อสงสัยกล่าวคือสามารถพิจารณาจากข้อเท็จจริงในสำนวนได้ จะใช้วิธีตีความดังที่กล่าวมาไม่ได้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1535/2525

อสังหาริมทรัพย์ที่ฟ้องขับไล่อาจให้เช่าได้เดือนละไม่เกิน 5,000 บาทหรือไม่ เมื่อโจทก์ มิได้กล่าวความข้อนี้มาในฟ้อง ก็ต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงในสำนวน เมื่อบ้านพิพาทปลูกสร้าง มาไม่น้อยกว่า 50 ปี บนเนื้อที่ประมาณ 20 ตารางวา ดังนี้จึงอาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 5,000 บาท ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 248 วรรคสอง

หมายเหตุ หลักมาตรา 248 นี้สามารถนำมาประกอบการศึกษามาตรา 224 ได้เนื่องจากมีหลักทำนองเดียวกัน - ผู้เขียน

สรุป

โดยสรุปแล้ว ถ้าเป็นคดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ทุนทรัพย์ไม่เกิน 20,000 บาท ก็ดี ฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์ค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท หรือฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งอาจให้เช่าได้เดือนละไม่เกิน 2,000 บาทก็ดี เหล่านี้โดยหลักต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแต่ควรจะสังเกตด้วยว่า หลักห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงในเรื่องที่เกี่ยวกับฟ้องขับไล่จะใช้เฉพาะกรณีขับไล่ผู้เช่าหรือผู้อาศัยเท่านั้น ถ้าเป็นการขับไล่ผู้บุกรุก ผู้ทำละเมิดแล้ว ไม่ต้องด้วยหลักข้อห้ามนี้ นั่นคือยังคงอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 769/2511 (ประชุมใหญ่)

คดีฟ้องขับไล่ผู้ละเมิดออกจากอสังหาริมทรัพย์ มิใช่คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าหรือผู้อาศัย จึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

คดีฟ้องขับไล่เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้

แต่หลักห้ามอุทธรณ์เช่นว่านี้ยังมีข้อยกเว้นว่า ถ้าเข้าข้อยกเว้นกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้แล้ว ก็ให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้

ข้อยกเว้นนั้นได้แก่ (มาตรา 224 วรรคท้าย)

ก) จำเลยกล่าวแก้ข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือ

ข) จำเลยยกข้อโต้แย้งในเรื่องการแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย